

Essi Hulkkonen, Mia Häkämies ja Katja Maskulin

ITSENÄISTYVÄN NUOREN ENSIASUN- TOON MUUTTO

Palvelut ja ongelmat Kotkassa

Opinnäytetyö
Sosionomi

2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Essi Hulkkonen, Mia Häkämies ja Katja Maskulin	Sosionomi (AMK)	Lokakuu 2017
Opinnäytetyön nimi		44 sivua 3 liitesivua
Itsenäistyvän nuoren ensiasuntoon muutto Palvelut ja ongelmat Kotkassa		
Toimeksiantaja		
Ohjaamo, Kotka		
Ohjaaja		
Marko Raitanen		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyön tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä nuoren itsenäistyminen ja omaan asuntoon muuttaminen tuo tullessaan. Tarkoituksena oli ottaa selvää, millaisia mahdollisuuksia nuorella on, millaisia ongelmia voi tulla eteen ja samalla myös kerätä tietoa asioista, jotka liittyvät omaan asuntoon muuttamiseen. Työssämme halusimme tuoda eri tilanteissa olevien nuorten äänen kuuluviin. Työn tilaajan Kotkan Ohjaamon toiveena oli, että työssä kartoitetaan edellä mainittuja asioita juuri Kotkan näkökulmasta, joten tavoitteena oli antaa tilaajalle mahdollisimman tuoretta tietoa tilanteesta.</p> <p>Tutkimus toteutettiin tutkimuksellisenä kehittämistyönä. Tutkimuksen aineisto kerättiin kohderyhmälle järjestetyissä tapahtumisissa avoimen keskustelun kautta. Työvälineenä käytimme kehittämämme Omaan Kämppään -peliä, joka osallistaa nuorta itsenäistymisen ja omaan asuntoon muuttamisen ajankohtaista. Aineistoa kerättiin keskustelemalla asiantuntijoiden kanssa. Opinnäytetyön teoreettinen osuus käsittelee osallisuutta ja voimavaroja, nuoren itsenäistymistä, omaan asuntoon liittyviä asioita ja Kotkan tarjoamia palveluja.</p> <p>Tutkimustulos tuo ilmi nuorten esille tuomia ongelmia, joita ovat muun muassa opiskelu- tai työpaikan saaminen, rahojen riittämättömyys ja sopivan hintaisen asunnon löytyminen. Ongelmat vaikuttavat toisiinsa, ja se voi tehdä nuoren elämästä haasteellista. Opinnäytetyön tilaaja saa tuloksista konkreettista tietoa nuorten esille tuomista ongelmista ja tilaajan on mahdollista käyttää osallistavaa menetelmää osana työskentelyä.</p>		
Asiasanat		
Itsenäistyminen, osallistava menetelmä, peli, nuoruus		

Author (authors)	Degree	Time
Essi Hulkkonen, Mia Häkämies and Katja Maskulin	Bachelor of Social Services	October 2017
Thesis Title		
Young people – Moving from the childhood home to their own household. Services and problems in Kotka.		44 pages 3 pages of appendices
Commissioned by		
Ohjaamo, Kotka		
Supervisor		
Marko Raitanen		
Abstract		
<p>The purpose of the thesis was to find out what comes along when a young person moves away from the childhood home to his/her own household. The secondary aims were to find out what kind of opportunities the young person has, what kind of problems might come forward and also to gather information about what kind of things should be regarded when a young person is about to move to his or her first own household. The meaning of the thesis was to bring out the voice of young people in different situations. The commissioner of this work hoped that the thesis would chart the above-mentioned issues from Kotka's point of view and the purpose was to find out the latest information about the situation in Kotka.</p>		
<p>The research method in this thesis was a research-based development work. The material of the research was gathered by means of open discussion in the events targeted at young people. As a research method, we also used the game that we have developed to support adolescents who move to their first households. The material was also collected by discussing with experts of various fields. The central topics of the theoretical framework are participation and resources, youth independence, issues related to moving to the first own household and the services provided by Kotka.</p>		
<p>The results of the research showed that young people had different kind of problems. The issues that came out were the following: it's hard to get a job or a place to study, young people don't have enough money for the costs and it's hard to find an apartment for a fair price. One problem can lead to another and make life difficult. The results reveal the real problems of young people. the commissioner of the thesis gets the chance to use the results when they work with the target group.</p>		
Keywords		
The independence, game, adolescence		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OSALLISUUS JA VOIMAVARAT.....	7
2.1	Osallistumismahdollisuudet	8
2.2	Nuorten osallisuus	9
3	ITSENÄISTYVÄ NUORI	11
4	ENSIASUNTO	14
4.1	Vuokrasopimus.....	15
4.1.1	Vuokravakuus.....	16
4.1.2	Kotivakuutus.....	17
4.2	Talous.....	17
5	RAHALLISET TUET	19
5.1	Kelan asumistuki.....	20
5.2	Kelan yleinen asumistuki	20
5.3	Opintotuki ja opiskelijoiden asumisen tuki	21
5.4	Toimeentulotuki	22
5.5	Toimeentulotuen muodot	22
5.5.1	Täydentävä toimeentulotuki.....	23
5.5.2	Ehkäisevä toimeentulotuki.....	23
6	KOTKA	24
6.1	Asuntotilanne Kotkassa	25
6.1.1	Kotkan Asunnot Oy	25
6.1.2	Kotkan Opiskelija-asunnot Oy	26
6.3	Ohjaamo	26
6.4	Tukiasuntotyö Kotkan kaupungissa	29
7	OMAAN KÄMPPÄÄN- PELI.....	32
7.1	Ohjaamon tapahtuma – Omaan kotiin	34
7.2	Taloushallinta-ryhmän tapahtuma.....	37

8	TYÖN TULOKSET.....	38
9	POHDINTA.....	41
	LÄHTEET.....	45

KUVALUETTELO

LIITTEET

Liite 1. Itsenäistyvän nuoren roolikartta

Liite 2. Omaan Kämppään- pelin ohje

Liite 3. Ohjaamon tapahtuman mainos

1 JOHDANTO

Osallisuus, asiakaslähtöisyys ja asiakkaan omien voimavarojen tunnistaminen ja käyttö ovat tämän päivän sosiaalialan tärkeimpiä käytäntöjä. Näitä tukemaan kehitetään koko ajan uusia työmenetelmiä. Palveluiden suunnittelussa pyritään aina ottamaan huomioon asiakkaan henkilökohtaiset tarpeet. Hyvä vuorovaikutussuhde asiakkaan kanssa ja myönteiset kokemukset ovat isoja tekijöitä siinä, minkälaisena asiakas kokee saamansa palvelun. Kokemukseen vaikuttaa myös, kun asiakasta kuunnellaan, palveluita suunnitellaan ja vaihtoehtoja pohditaan juuri hänen tarpeet huomioiden. Tämän kaltaiset osallistamiskokemukset vahvistavat asiakkaan kokemusta, että juuri nämä palvelut vastaavat hänen tarpeisiinsa. Tämä voi vähentää asiakkaan riippuvuutta palveluista ja auttaa pärjäämään omin avuin. (Hämäläinen 2017.)

Erityisesti kolmannella sektorilla kehitetään voimavaroja hyödyntäviä toimintatapoja, mikä tarkoittaa asiakasosallisuutta. Osallisuudella lisätään itsemääräämisoikeutta ja korostetaan voimaantumista. Tällöin asiakas osallistuu itse aktiivisesti omien palveluiden suunnitteluun, järjestämiseen, tuottamiseen, kehittämiseen sekä arviointiin omien tavoitteiden, tarpeiden ja kykyjen pohjalta. (Hämäläinen 2017.) Osallisuuden nähdään vaikuttavan asiakkaan saamiin palveluihin ja samoin myös niitä koskeviin päätöksiin. Palvelunohjausta voidaan käyttää asiakkaan tueksi ja tällä pyritään siihen, että asiakkaan toiminnassa ja ajattelussa tapahtuu muutosta. Palveluohjauksen päätavoitteena on saada asiakas toimimaan omassa ympäristössään, niin että hän välttää ongelmia, jotka aikaisemmin saattoivat hänet palveluohjauksen pariin. (Hämäläinen 2017.)

Osallistavaa työmenetelmää ajatellen kehitimme lastensuojelun kurssilla pelin, jonka ideana oli, että nuoret näkisivät, mitä kaikkea oma asunto ja muuttaminen vaativat. Kävimme peluuttamassa Omaan kämppään - peliämme nuorille ostoskeskuksessa, minkä jälkeen saimme hyvää palautetta pelistä. Ajattelimme, että peliä voisi vielä hyödyntää, joten tästä lähti idea meidän opinnäytetyöhömme. Tulevaisuudessa sosiaalialalla tulee varmasti näkymään enemmän erilaisia pelejä, joita pystyy hyödyntämään asiakastyön tukena. Nuoret

pelaavat paljon pelejä, ja siksi uskommekin, että käyttämällä pelejä osallistavana työmenetelmänä on mahdollista herättää enemmän nuorten mielenkiintoa.

Opinnäytetyöntöön tarkoituksena oli selvittää Kotkan tarjoamia palveluita ensiasuntoon muuttavalle nuorelle, että minkälaisia rahallisia tukia on tarjolla ja mistä niitä voi hakea. Tarkoituksena oli myös selvittää, minkälaisia ajatuksia nuorilla itsellä on siitä, millaisia ongelmia voi tulla vastaan ensiasuntoon muuttaessa. Työhön on kerätty yhteen palveluntarjoajia sekä erilaisia tukimuotoja. Tietoa on kerätty suoraan palveluntarjoajilta avoimen keskustelun avulla. Rahalliset tuet ovat haettavissa Kelasta, jossa asumistuki muuttui juuri syksyllä 2017. Opintotuen asumislisä poistettiin ja opiskelijat siirtyivät yleisen asumistuen piiriin. Osa saatavista tuista tulee sosiaalitoimen kautta. Tutkimuksemme kohdentaa palvelut juuri Kotkalaisille nuorille, koska palvelut voivat olla kaupunki- ja kuntakohtaisia.

2 OSALLISUUS JA VOIMAVARAT

Osallisuus on kokemus, joka pohjautuu yhteenkuuluvuuteen. Osallisuudessa ihminen voi vaikuttaa itseään ja ympäristöään koskeviin asioihin ja toimia siinä aktiivisesti ja sitoutuneesti. (Rouvinen-Wilenius & Koskinen-Ollonqvist 2011.) Yksilötasolla osallisuuden lähtökohtana on omaehtoisuus ja omakohtaisuus. Paitsi että osallisuus on kuulumista johonkin, on se myös eritasoista- ja sisältöistä toimintaa. Toimintana se voi olla tieto-osallisuutta kuten kyselyihin vastaamista, suunnitteluosallisuutta, esimerkiksi valmistelutyöhön liittyvää vuorovaikutusta, päätösosallisuutta tai toimintaosallisuutta. Esimerkiksi työn, harrastusten ja osallistumis- ja vaikuttamistoiminnan kautta ihminen voi kokea olevansa osallinen omassa yhteisössään ja yhteiskunnassaan. (Jämsén & Pyykönen 2014.)

Ihminen yksilönä voi kokea osallisuuden arjessa omakohtaisena ja voimaannuttava. Parhaimmillaan osallisuus ilmenee, kun ihminen kokee kuuluvansa johonkin yhteisöön, jossa tulee kuulluksi. Osallisuutta näkee myös yhteisöissä, joissa jäsenet ovat tasavertaisia. He toimivat toisiaan kuunnellen, kunnioittaen sekä toisiinsa luottaen. Yhteiskunnallisella tasolla osallisuus voidaan nähdä

demokratian perusrakenteena ja osana yhteiskunnallista kokonaisuutta. (Rouvinen-Wilenius & Koskinen-Ollonqvist 2011.)

Osallisuutta edistävät ja syrjäytymistä ehkäisevät toimenpiteet voidaan ryhmitellä yhdenmukaisesti terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn periaatteiden ryhmittelyn kanssa. Universaali ehkäisy kohdistuu koko väestöön ja normaalipalveluihin. Valikoitu ehkäisy kohdistuu yksilöihin tai väestöryhmiin, joilla on keskimääräistä suurempi riski syrjäytyä. Kohdennettu ehkäisy (mukaan lukien kuntoutus) kohdistuu korkean riskin yksilöihin, joiden kohdalla merkit tai oireet syrjäytymisestä ovat havaittavissa, mutta jotka eivät ole vielä syrjäytyneet. Universaalien toiminnan aukot ja pirstaleisuus määrittävät osaltaan syrjäytymisilmiötä. Syrjäytymisen ehkäisyn toimenpiteillä tarkoitetaan usein riskiryhmien ja riskiyksilöiden palveluita. Nuorten palvelujärjestelmässä häiriösuuntautuneiden palveluiden osuus on lisääntynyt ja samaan aikaan nuorille kohdennetut syrjäytymisen ehkäisyn toimenpiteet ovat yleistyneet viime vuosina. (Pulkka 2014.)

2.1 Osallistumismahdollisuudet

Ihmisten kokemusten mukaan heidän osallistumismahdollisuutensa esimerkiksi kunnissa sosiaali- ja terveystalveluiden tai asuinpaikan kehittämisessä toteutuvat huonosti. Sosiaalibarometrissä selvitetään, miten asiakaslähtöisyys toteutuu palvelujärjestelmässä. Selvitys perustuu sosiaali- ja terveydenhuollon, Kelan toimistojen ja TE-toimistojen johdon asiantuntija-arvioihin. Suurta myönteistä muutosta ei ole tapahtunut. Huolestuttavinta on, että asiakkaiden osallisuus omien palvelusuunnitelmiansa tekemiseen toteutui hyvin tai melko hyvin selvästi alle puolessa sosiaalitoimista, terveyskeskuksissa vain alle kolmasosassa ja joka toisessa TE-toimistossa. Mitä tulee asiakkaiden ohjaamiseen, ovat palvelu- ja hoitosuunnitelmat tärkein prosessin ohjaamisen väline. Edelleenkin niitä ei tehdä kaikkialla, vaikka lainsäädäntö on edellyttänyt sitä jo melkein 10 vuotta. Sosiaalibarometrissä selvisi myös, että asiakaspalauttejärjestelmät julkisissa palveluissa toimivat puutteellisesti lukuun ottamatta Kela. Palvelujärjestelmän haasteena on myös käyttäjien mukaan ottaminen palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen. Tätä omaan kokemukseen perustuvaa asiantuntijuutta ei osata kunnissa vielä hyödyntää. (Pohjola & Särkelä 2011, 156–157.)

2.2 Nuorten osallisuus

Osallisuuden oppimisen ja vahvistamisen välineeksi on lähdetty luomaan erilaisia uusia toimintamalleja ja -tapoja sekä aikuisten että nuorten toiveista ja tarpeista käsin. Yhteiseksi päämääräksi nousee halu antaa nuorille tilaa ottaa osaa oman elämänsä kannalta tärkeäksi kokemiin päätöksiin ja niiden valmisteluun. Nuorten toimintatavat vaihtelevat hyvinkin paljon, ja nuorten käsitys osallistumisesta ja nuorten halu päättää asioista on hyvin monitahoista. Toisaalta vallitsee yksilöllisyyden näkökulma, mutta toisaalta kaipuuta yhteisöllisyyteenkin on olemassa. Lapset ja nuoret innostuvat yleensä osallistumisesta, jos se on hyvin järjestetty. Suunnittelun koordinaattorin tai vetäjän tulisivat valita menetelmät tilanteen, osallistujien pyrkimysten, osallistumisvaiheen ja ennen kaikkea vaikuttamisasteen mukaan. (Horelli 2002.)

1.1.2017 tuli voimaan nuorisolaki (1285/2016), jonka tavoitteena on nuorten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen. Tavoitteena on myös edistää kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa, tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä ja niihin liittyvien tietojen ja taitojen oppimista samoin kuin nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa. Näiden tavoitteiden lähtökohtina ovat yhteisvastuu, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, kestävä kehitys, terveet elämäntavat, ympäristön ja elämän kunnioittaminen sekä monialainen yhteistyö. Kuntien tehtävänä on luoda edellytyksiä paikalliselle nuorisotyölle ja -toiminnalle järjestämällä nuorille suunnattuja palveluja ja tiloja sekä tukea nuorten kansalaistoimintaa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö.)

Osallisuutta on mahdollista kokea monissa tilanteissa. Jokainen on osallinen jossakin asiassa, vaikka saattaakin tuntea osattomuutta joissakin muissa asioissa. Lapset ja nuoret kokevat osallisuutta ja osattomuutta eri sosiaalisilla kentillä, jotka ovat heille tärkeitä ja merkityksellisiä. Esimerkiksi perheessä lapsen vaikutusmahdollisuudet voivat olla tulevan lomamatkan toiveet yhtenä tunnustettuna jäsenenä. Nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa kunnan päätöksiin nuorisovaltuustossa. Kouluissa puolestaan nuoret pääsevät vaikuttamaan opilaskunnissa. Myös Internetin välityksellä on mahdollista rakentaa yhteisöllisyyttä eri keskustelupalstoilla. Osallisuuden kokemuksia saadaan esimerkiksi

perheissä, ystäväpiirissä, harrastuksissa, kouluissa, virtuaaliyhteisöissä, kansalaisyhteiskunnassa sekä politiikassa. Edellä mainitut nyky-yhteiskunnan sosiaaliset kentät mahdollistavat omanlaisensa osallisuuden. (Kiilakoski 2007, 14–15.)

Kuntien kannalta lasten ja nuorten osallisuudella saadaan lisäarvoa, koska on hyvä, että jokainen viihtyy asuinpaikallaan. Asioihin saadaan eri näkökulmaa, joka puolestaan voi vaikuttaa siihen, että asiat ja palvelut pystytään hoitamaan paremmin. Nuoret, jotka kiinnostuvat osallisuudesta ja huomaavat sen merkittävyyden, haluavat todennäköisemmin osallistua aktiivisemmin yhteiskunnalliseen päätöksentekoon myöhemminkin. (Andersson 169–170.)

Ihmisten käytettävissä olevat voimavarat ovat yhteydessä myös osallisuuteen ja sen kokemuksen syntyyn yhdessä yhteiskunnan rakenteiden ja vallitsevan asenneilmapiirin kanssa. Yksilön osallisuuden kokemuksen syntymisessä apuna voivat olla yhteiskunnan rakenteet. Toisaalta rakenteelliset epäkohdat voivat haitata kokemuksen syntymistä. Samoin yhteiskunnassa vallitseva asenneilmapiiri voi olla joko esteenä tai tukena yksilön osallisuuden syntymisessä. Vaihtelevien elämäntilanteiden vuoksi yksilöillä ei ole aina mahdollisuutta, kykyä tai jaksamista hyödyntää käytettävissä olevia voimavaroja osallisuuden kokemuksen syntymiseen. Osallisuuden kokemukset sekä kuulumisen tunne ovat kiinni yksilön voimavaroista. Esimerkiksi pitkään kuormittava elämäntilanne ja erilaiset elämän kriisit kuluttavat voimavaroja, ja näin ollen yksilö keskittää voimavarat selviytymiseen osallisuuden sijaan. Tilanteissa, joissa yksilö ei usko omiin voimavaroihin tai ei luota niihin, on niiden hyödyntäminen vaikeaa. (Särkelä-Kukko 2014, 39.)

Asiakkaan kuuleminen ja tavoitteista puhuminen nousevat keskeisiksi asioiksi voimavaralähtöisyydessä. Luodessa asiakkaalle vahvistumista tukevat puitteet, pyritään luomaan sellaiset olosuhteet, että he voivat löytää ongelmiansa ratkaisemisessa tarvittavat omat voimansa ja vahvuutensa. Kyseisen periaatteen takana on ajatus yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksesta. Yksilö ei ole irrallinen ympäristöstään, vaan usein kyse on siitä, että heidän ympäristönsä on vain epäsuotuisa omien voimien löytämiseen sekä käyttönoton kannalta. Toimintavoiman kasvattamiseksi voidaan kutsua tilannetta, jossa yksilön valin-

nat ja sosiaalinen ympäristö kohtaavat. Käytännön tasolla asiakastyössä toimintapuitteiden muuttaminen vaatii niin luovuutta kuin luovaa yhteistoimintaa asiakkaan kanssa. Asiakkaan puolesta ei olosuhteita voi luoda suotuisiksi, vaan asiakkaan on tultava kohteesta subjektiksi. Asiakas määrittelee itse omin sanoin ongelmansa, tavoitteensa sekä vahvuutensa. (Rostila 2001, 40–41.)

3 ITSENÄISTYVÄ NUORI

Nuoren itsenäistyminen on luonnollinen osa nuoruutta. Jari Sinkkonen (2010, 50) kuvailee teoksessa Nuoruusikä nuoruuden olevan aikaa, jolloin surraan taakse jäävää lapsuutta ja samalla iloitaan kaikesta sitä, mitä tulevaisuus on tuomassa tullessaan. Yksi odottamisen aiheista on itsenäistyminen. Nuoren reviiiri laajenee itsenäistymisen hetkellä ja tämä onnistuu harvoin niin, että se ei aiheuta kitkaa nuoren ja hänen vanhempiansa välille. On tavallista, että nuori vakuuttelee vanhemmilleen pärjäävänsä omillaan ja samalla toivoo heidän antavan tilaa itsenäistymiselle. Sinkkonen mielestä totuus on kuitenkin se, että nuoret toivovat aikuisen olevan rinnalla eikä jättäisi nuorta liian aikaisin oman onnensa nojaan.

Vaikka itsenäistyminen on luonnollinen asia, kokee jokainen nuori sen yksilöllisesti. Nuoren valmiutta omaan asuntoon muuttamiseen iän puolesta on hankalaa määrittää, vaan ratkaiseva tekijä on se, kuinka pärjääväksi ja osaavaksi nuori itsensä tuntee. Vastuunkantaminen on keskeisessä osassa ja omilleen muuttaessa nuoren on kannettava vastuu monista eri asioista. (Nuorisotasuntoliitto Ry 2015, 18.)

Kun nuori on saanut kasvaa turvallisessa ja rakastavassa lapsuudenkodissa, antaa se hyvän lähtökohdan itsenäistymiselle. Nuori tarvitsee lähelleen vanhempia, jotka eivät hylkää häntä. Itsenäistymisen kynnyksellä aikaisemmin syntyneiden siteiden ei suinkaan tarvitse katketa. Itsenäistyminen on nuorelle helpompaa, kun nuori on saanut elää turvallisessa kiintymissuhteessa vanhempiansa kanssa. (Sinkkonen 2010, 85.) Turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista edesauttaa se, että nuori on saanut elää ympäristössä, jossa asiat ovat tapahtuneet johdonmukaisesti. Nuori on saanut näyttää tunteitaan ja hoi-

vaaja on vastannut tunteisiin myötätuntoisesti. Jari Sinkkonen on artikkelissaan lainannut brittiläisen psykiatrin ja psykoanalyytikon John Bowlbyn sanoja: ”kiintymyssuhdeteoria on yritys käsitteellistää ihmisen taipumusta muodostaa voimakkaita tunnesiteitä toisiin ihmisiin ja selittää niitä ahdistuksena, vihamielisyytenä, depressiona ja tunteiden eristämisenä ilmeneviä stressin muotoja, jotka aiheutuvat tahattomista erokokemuksista ja menetyksistä”. (Sinkkonen 2004.)

Jokainen nuori kokee itsenäistymisen yksilöllisesti. Toisille se tuottaa iloa ja jännitystä, koska se tuo mukanaan uusia vapauksia ja vastuu omista valinnoista tuntuu hyvältä. Toisille siirtymät tuottavat suuriakin hankaluuksia. Usein vaikeudet liittyvät taloudelliseen epävarmuuteen, yksinäisyyteen tai epävarmuuteen omasta tulevaisuudesta. Pahimmassa tapauksessa vaikeudet voivat johtaa syrjäytymiseen, jonka voi laukaista, esimerkiksi sopeutumattomuus uuteen rooliin opiskelu- ja työelämässä. Suurin osa nuorista kuitenkin itsenäistyy ilman suuria haasteita. Ei ole kuitenkaan häpeä tunnistaa omia vaikeuksiaan. Apua, tukea ja vinkkejä itsenäistymiseen on saatavilla. (Ranta 2012.)

Itsenäistyvän nuoren tueksi on kehitelty itsenäistyvän nuoren roolikartta (liite 1). Sen avulla on mahdollista miettiä valmiuksia itsenäiseen elämään sekä pyrkiä hahmottamaan vahvuuksiaan eri elämänalueilla ja myös alueita, joita olisi vielä hyvä kehittää. Roolikarttaa tekemällä nuori voi tutkiskella omaa arvomaailmaansa, tunnemaailmaansa sekä omaa toimeentuloa ja hyvinvointia. (Ranta 2012.)

Nuoruudessa henkilökohtainen arvomaailma kehittyy, koska nuoren on tehtävä tärkeitä elämään liittyviä päätöksiä. Päätöksiä ei tule tehdä hätiköidysti ja on valmistauduttava siihen, että päätös voi epäonnistua ja johtaa pettymykseen. Nuoren on hyvä oppia tuntemaan ja hyväksymään omat tunteensa. Pienet ristiriitatilanteet elämässä kehittävät neuvottelutaitoja. Uusien kokemusten kautta nuori kehittää persoonallisuuttaan. Moniin nuoruudessa tapahtuviin elämänmuutoksiin liittyvät usein raha ja taloudelliset kysymykset. Muuttoon on hyvä alkaa valmistautua jo hyvissä ajoin, esimerkiksi säästämällä rahaa. (Ranta 2012.)

Itsenäistymisen yksi suuri etappi on lapsuuden kodista omaan kotiin muutto. Suomessa tytöt muuttavat poikia aiemmin itsenäisesti asumaan, muutto omaan asuntoon tapahtuu keskimäärin 19 vuoden iässä. Sama pätee muissakin Euroopan maissa. Suomalaispoikien pidempään lapsuudenkodissa asumiseen vaikuttaa usein asepalvelus tai siviilipalvelus. (Kupari 2011, 16.) Parin viime vuosikymmenen aikana nuorten itsenäisen elämän aloitus on siirtynyt aikaisemmaksi. Vuonna 1985 kotona asui 64 prosenttia 21 vuotta täyttäneistä, kun taas vuonna 1993 lapsuudenkodissa asuvien osuus oli enää 55 prosenttia. Vuoteen 2007 asti lapsuudenkodissa asuvien määrä on laskenut joka vuosi, tällöin kotona asui enää kolmannes 21 vuotta täyttäneistä nuorista. (Nikander 2009.)

Suomessa muutto tapahtuu melko varhaisessa vaiheessa muihin Euroopan maihin verrattuna. Ainoastaan tanskalaisnuoret muuttavat lapsuudenkodista aikaisemmin kuin suomalaiset. Muutenkin pohjoisessa Euroopassa lapsuudenkodista muutetaan selvästi nuorempana kuin eteläisessä ja itäisessä Euroopassa. (Nikander 2009.)

Reetta Salonen on tarkastellut artikkelissaan suomalais- ja espanjalaisnuorten välisiä eroja itsenäisen asumisen aloittamisessa. Artikkelista selviää, että 1990-luvun puolessa välissä suomalaisnuoret muuttivat lapsuudenkodistaan pois 19 – 20-vuotiaina, kun taas Espanjassa muutto tapahtui vasta 28 – 29 vuoden iässä. (Salonen 2005, 68.) Tähän syynä on se, että maiden kulttuurit ovat erilaisia ja samalla ne eroavat toisistaan perhemallien suhteen. Suomessa perhemalli on individualistinen eli moderni, kun taas Espanjassa perhemalli on familistinen eli perinteinen, perhekeskeinen ja uskonnollisiin arvoihin pohjautuva. Suomalaisnuoret ottavat vastuuta omasta asumisestaan ja pärjäämisestään enemmän ja se on osa ideaalista aikuistumisprosessia. Espanjalaisnuorille on luontevampaa ottaa apua vastaan perheeltään ja he kokevat aikuistumisen tapahtuvan, vaikka asuvatkin vanhempiensa luona. (Salonen 2005, 89–90.)

Omilleen muuttaminen lisää vastuuta ja samalla myös vahvistaa nuoren itsenäistymistä. Vaikka vastuu kasvaa, nuori tuntee myös vapauden tunteen kasvavan. Vapaus on juuri se, mitä moni nuori tavoittelee muuttaessa pois

lapsuudenkodista. Vapaus ja vapauden tunne liitetäänkin eritoten nuoruuteen liittyväksi piirteeksi. (Lehtinen 2010, 71.)

Omaan kotiin muuttamiseen syitä voi olla monia. Vuonna 2010 Ympäristöministeriö, valtion nuorisoasiain neuvottelukunta sekä Nuorisoasuntoliitto Ry tekivät yhteishankkeena tutkimuksen, joka käsitteli 18 – 29-vuotiaiden nuorten asumiseen liittyviä asioita. Tutkimuksesta selvisi, että yleisin syy kotoa pois muuttoon oli halu itsenäistyä. Muita yleisimpiä syitä olivat opiskelupaikan saaminen toiselta paikkakunnalta tai muutto yhteen seurustelukumppanin kanssa. Vastaajista kymmenesosa kertoi muuton syynä olevan se, että vanhempien luona asuminen ei ollut enää mahdollista. Tutkimuksesta ei kuitenkaan selviä syitä siihen, mikä aiheutti sen, että kotona asuminen ei ollut enää mahdollista. (Kupari 2011, 18.)

4 ENSIASUNTO

Kun nuori kokee ajankohtaiseksi omaan kotiin muuttamisen, on nuoren syytä ottaa selvää, minkälaisia asioita hän tulee kohtaamaan. Asunnon saaminen ei välttämättä ole itsestään selvä asia, vaan joskus asuntoa voi joutua odottamaan jonkin aikaa. Nuorella on erilaisia mahdollisuuksia kotoa pois muuttaessa. Hän voi muuttaa yksin omilleen, kimppakämppään kaverin kanssa tai myös soluasuntoon ventovieraan henkilön kanssa. Nuorella, jolla ei vielä ole tarpeeksi taitoja ja voimavaroja, mutta olosuhteista johtuen tarve muuttaa omaan asuntoon, on mahdollisuus päästä opettelemaan itsenäistä asumista tukiasuntotyön tarjoamaan asuntoon.

Tukiasumisella on tarkoitus edistää nuorten ja nuorten aikuisten osallisuutta omaa elämäänsä koskevissa asioissa. Kohderyhmänä nuorten tukiasuntotyössä ovat lastensuojelun piirissä ja syrjäytymisvaarassa olevat 16–21-vuotiaat nuoret. Asiakkaaksi pääsee, kun kodin olosuhteet, vuorovaikutussuhteet tai muut syyt estävät nuoren kotona asumisen. Tukiasuntotyön tavoitteena on mahdollistaa tuetun asumisen ja sosiaalisen tuen avulla nuorelle edellytykset itsenäiseen elämään. Tukiasunto voi toimia vaihtoehtona laitossijoitukselle tai asumisvaihtoehtona laitossijoituksen jälkeen. (Nuorten tiimi.) Työssä tuetaan

nuorta itsenäiseen selviämiseen sekä vahvistetaan nuoren voimavaroja ja toimintakykyä arjen taidoissa, vuorovaikutustaidoissa ja vastuun ottamisessa. Nuoria tuetaan harjoittelemaan päivittäisiä toimintoja, käyttämään kodin ulkopuolisia palveluita sekä löytämään mahdollisuuksia mielekkääseen vapaa-ajan toimintaan. Heitä autetaan myös etsimään opiskelu- ja työpaikkoja. Tukiasumispalvelu on yksilöllistä ohjausta nuorille sekä nuorille aikuisille, jotka tarvitsevat tukea elämänhallintaansa. Palvelu suunnitellaan aina asiakkaan yksilöllisten tavoitteiden ja muutostoiveiden mukaan. Tukiasumisen piiriin nuoret ja nuoret aikuiset voivat tulla esimerkiksi lastensuojelulain mukaisen jälkihuollon, mielenterveyspalveluiden tai vammaispalveluiden kautta. (Nuortenystävät.)

Kotkassa tämänkaltaisessa tuetussa asumisessa nuori asuu omassa vuokra-asunnossa itsenäisesti. Tukiasuntotyön sosiaaliohjaajat tukevat ja auttavat nuorta kaikissa mahdollisissa nuoren elämänpiiriin liittyvissä asioissa. Nuorta tavataan useita kertoja viikossa, koska tuettuun asumiseen liittyvä tuki on hyvin intensiivistä. Tiivistä yhteistyötä pyritään tekemään myös nuorten tukiverkostojen kanssa. Tukiasuntotyöhön voi tutustua ottamalla yhteyttä suoraan työntekijöihin tai vastaavaan ohjaajaan. (Nuorten tiimi.)

Useimmiten nuoren ensiasunto on vuokra-asunto. Vuokralla asuminen on joustava asumismuoto, eikä sido samalla tavalla kuin omistusasunto. Vuokra-asuntoja vuokrataan usein toistaiseksi voimassa olevalla vuokrasopimuksella ja sopimus on helppo päättää elämäntilanteen muuttuessa. (Nuorisoasuntoliitto Ry 2015, 18.) Vuokranantajan ja vuokralaisen välillä tehdään vuokrasopimus, jossa sovitaan molempien kannalta tärkeistä asioista. Esimerkiksi sopimuksessa sovitaan vuokravakuudesta. Vuokrasopimuksen lisäksi vuokralaisen tulee tehdä muitakin sopimuksia kuten sähkönsopimus. Monet vuokranantajat velvoittavat vuokralaisen hankkimaan myös kotivakuutuksen.

4.1 Vuokrasopimus

Hyvä vuokrasopimus on aina tehty kirjallisena, se on selkeä ja yksiselitteinen (Suomen vuokranantajat). Vuokrasopimuksessa tulee tulla ilmi vuokranantajan ja vuokralaisen tietojen lisäksi vuokrasopimuksen kesto, vuokran suuruus, irtisanomisajat, ehdot ja oikeudet sekä vuokravakuus (Nuorisoasuntoliitto Ry

2015, 30–32). Vuokrasopimusehtoja kannattaa pohtia tarkkaan. Vuokranantaja ja vuokralainen voivat suhteellisen vapaasti sopia vuokrasopimuksen ehtoista. Vuokrasopimus hyvin laadittuna takaa parhaiten onnistuneen vuokrasuhteen. (Suomen vuokranantajat.)

Vuokrasopimus voi olla luonteeltaan joko määräaikainen tai toistaiseksi voimassa oleva. Toistaiseksi voimassa oleva vuokrasopimus päättyy, jos toinen sopimuksen tehneistä tahoista irtisanoo sopimuksen. Irtisanoutumisaika määräytyy lain mukaan, vuokralaisen toimesta irtisanoutumisaika on yleensä yksi kuukausi ja vuokranantajan toimesta kaksi kuukautta. Määräaikaista vuokrasopimusta tehdessä on sopimuksen päättymispäivä jo tiedossa. Vuokralaisen on mahdollista irtisanoa määräaikainen vuokrasopimus vuokranantajan suostumuksella. (Nuorisoasuntoliitto Ry 2015, 31.)

Vuokrasopimusta tehdessä on hyvä käydä läpi vuokrattavan asunnon kunto. Vuokranantajan velvollisuus on huolehtia, että asunto on kunnossa ja asuntoon kuuluvat laitteet tai koneet toimivat. Ennen asuntoon muuttamista voi vuokralainen yhdessä vuokranantajan kanssa tarkastaa asunnon kunnon. Näin toimimalla vältetään se, että vuokralainen joutuisi korvaamaan edellisen asukkaan aiheuttamia vahinkoja. (Nuorisoasuntoliitto Ry 2015, 31.)

4.1.1 Vuokravakuus

Vuokravakuudesta sovitaan vuokrasopimuksen tekohetkellä. Useimmissa vuokrasopimuksissa on ehto, jonka mukaan vuokralaisen on maksettava vakuus vuokrasopimuksessa sovittujen velvoitteiden noudattamisesta. Vuokravakuus maksetaan joko vuokranantajan tilille tai toiselle hänen osoittamalleen vuokravakuustilille. Ellei vuokralainen maksa vuokravakuutta sopimuksen mukaan, voidaan vuokrasopimus purkaa heti ilman irtisanomisaikaa. (Ovikoodi.)

Vuokralainen saa takuuvuokran takaisin vuokrasopimuksen päättyttyä, jos kaikki asiat asunnossa ovat sopimuksen mukaisessa kunnossa eikä vuokrarästejä ole syntynyt. Laki määrää, että vuokravakuus voi olla enintään kolmen kuukauden vuokraa vastaava summa. (Nuorisoasuntoliitto ry 2015, 32.) Jos vuokralainen on oikeutettu perustoimeentulotukeen, voi Kela myöntää vuokravakuuden. Edellytyksenä vuokravakuuden myöntämiselle on, että uuteen

asuntoon muuttoa pidetään perusteltuna, esimerkiksi asunnottomuuden, avio- tai avoeron, terveydellisten syiden tai opiskelu- tai työpaikan saamisen toiselta paikkakunnalta takia. (Kela.)

4.1.2 Kotivakuutus

Vuokranantaja voi vaatia vuokralaista hankkimaan kotivakuutuksen. Taloyhtiön tai vuokranantajan ottamat vakuutukset eivät korvaa vuokralaisen omaisuudelle aiheutuvia vahinkoja. (Vuokrakas) Kotivakuutuksia tarjoavia vakuutusyhtiöitä on useita, ja ne tarjoavat erilaajuisia vakuutuksia. Vakuutusta ottaessa kannattaa verrata vakuutusyhtiöiden tarjoamia vaihtoehtoja ja tutustua niiden sisältöihin sekä vakuutusehtoihin. Kotivakuutus kattaa tulipalon, murron, putkirikon ja myrskyn aiheuttamat vahingot. Ottamalla kotivakuutuksen vuokralainen vakuuttaa omat tavaransa (esim. kodinelektroniikka) sekä huoneiston kiinteät sisustukset (tapetit). Talon kiinteille rakenteille (seinät, lattia ja katto) tapahtuvat vahingot korvaa taloyhtiön vakuutus. (Pitkänen 2004, 39, 68–69.)

Kotivakuutukseen sisältyy yleensä oikeusturvavakuutus sekä vastuuvakuutus, joka korvaa toiselle aiheutuvat vahingot. Tilanteessa, jossa vuokralaisen tiskikone aiheuttaa vesivahingon alakerran naapurille, korvaa vuokralaisen kotivakuutus vahingon, jos vakuutus sisältää vastuuvakuutuksen. Jos taas naapurille sattuu vahinko ja vuokralaisen irtaimisto vahingoittuu, vuokralaisen oma kotivakuutus korvaa vahingot. Oikeusturvavakuutus kattaa mahdolliset oikeudenkäynti- ja asianajokulut rikosasioissa. On muistettava, että kotivakuutus korvaa vain äkkinäisesti ja odottamatta syntyvät vahingot eli vähitellen syntyvät kosteus- ja homevauriot eivät yleensä kuulu kotivakuutukseen. (Vuokrakas.)

4.2 Talous

Nuorelle voi tulla yllätyksenä, kuinka paljon rahaa kuukaudessa kuluu maksaessa vuokran ja muut välttämättömät asumiskustannukset. Nuori on saanut seurata lapsuudenkodissaan, miten vanhemmat hoitavat talouttaan. Tämä johtaa siihen, että useat nuoret pyrkivät ylläpitämään samaa elintasoa yksin asuessaan kuin vanhempiansa luona. Vuokran lisäksi on muitakin maksuja,

joita pitää maksaa yksin asuessaan. Osa näistä on sellaisia, joita nuori ei ole tullut ajatelleeksi vanhempien luona asuessaan. Keskeisempiä rahanmenokohteita ovat asuminen, ruoka, liikenne, tietoliikenne, vapaa-aika, kodin tarvikkeet ja vaatteet. (Lehtinen 2010, 70.)

Nuoruudessa korostuvaan vapauteen liittyy jossain määrin riskikäyttäytymistä ja samalla myös kokeilua rahankäytössä. Nuorena tulot eivät yleensä ole kovin suuret, eivätkä rahat riitä välttämättä kaikkiin haluamiin ostoksiin. Nykypäivänä erilaisten kulutusluottojen määrä on kasvanut paljon ja nuoret ovat tukeutuneet niihin kattaakseen menonsa. Kulutusluottoa ottaessaan nuoren mielessä ei päällimmäisenä ole luoton takaisinmaksu. Uusia luottoja otetaan helpommin ja pahimmassa tapauksessa siksi, että saadaan edelliset luotot maksettua pois. Tämän seurauksena velat ketjuuntuvat, ja se voi aiheuttaa nuorelle pitkäaikaisia taloudellisia vaikeuksia. (Lehtinen 2010, 68.)

Nuorten maksuhäiriömerkinnät eli luottotietojen menetykset ovat kasvaneet hurjaa vauhtia 2010-luvulta lähtien. Alle 30-vuotiaat käyttävät luotolla ostamista ja tämän seurauksena on se, että myös heidän maksuvaikeutensa ovat kasvaneet. Erilaiset kulutusluotot ja pikalainayhtiöiden tarjoamat lainat ovat vaikuttaneet merkittävästi maksuhäiriömerkintöjen kasvuun. (Lehtinen 2010, 68.)

Maksuhäiriömerkintä aiheuttaa tavallisesti ongelmia henkilölle, joka kyseisen merkinnän tietoihinsa saa. Maksuhäiriömerkintä vaikeuttaa pankkilainan saamista ilman takausta, laskulla ja osamaksulla ostamista ja tekee lähes mahdottomaksi saada luottokortin. Maksuhäiriömerkintä hankaloittaa myös vuokra-asunnon saamista, samoin kuin kännykkäliittymän hankkimista. (Talous-Suomi 2015.)

Luottotiedoilla tarkoitetaan tietoja, jotka kuvaavat henkilön taloudellista asemaa ja hänen kykyään hoitaa sitoumuksia. Suuri osa yrityksistä ottaa selvää asiakkaidensa luottotiedoista ennen kuin myy asiakkaalle tuotteita tai palveluja laskulla tai osamaksulla. Luottotietojen tarkistaminen vähentää yrityksille koituvien tappioiden määrää, jos asiakas ei pystykään maksamaan laskuaan tai velkojaan. (Talous-Suomi 2015.)

Maksuhäiriömerkintä voidaan tehdä luottotietoreksiterissä olevien henkilöiden luottotietoihin pitkittyneiden maksulaiminlyöntien seurauksena, esimerkiksi lainan tai laskun maksamatta jättämisen takia. Maksuhäiriömerkintä ei kuitenkaan synny yllättäen ja pelkkä laskun myöhässä maksaminen ei aiheuta merkintää. Maksuhäiriömerkinnän tekee viranomaisen velkojan pyynnöstä. (Talous-Suomi 2015.) Velkoja lähettää useita maksuhuomautuksia ja -vaatimuksia eli perintäkirjeitä ennen kuin maksuhäiriömerkintä kirjataan luottotietorekisteriin. Viimeinen maksukehotus on lähetettävä vähintään 21 päivää ennen maksuhäiriön rekisteröintiä. (Takuusäätio.)

Milloin maksuhäiriömerkintä voi sitten syntyä? Esimerkiksi nykypäivänä yleistyneet kulutusluotot aiheuttavat maksuhäiriömerkintöjä. Jos kulutusluotto on ollut erääntyneenä yli 60 päivää, voidaan asiasta tehdä suoraan merkintä luottorekisteriin. Tämä mahdollisuus koskee pankkeja, rahoitusyhtiöitä ja pikalainayhtiöitä. Maksuhäiriömerkintä ei ole pysyvä ja sen vanhenemisaika vaihtelee 2 – 3 vuoteen. Maksuhäiriömerkinnän poistumiseen on mahdollista itse vaikuttaa maksamalla laskun, jolloin maksuhäiriöaika voi lyhentyä kahteen vuoteen. Uudet maksuhäiriömerkinnät pidentävät aikaa. (Talous-Suomi 2015.)

Nuorilla asumisessa ongelmat ja haasteet ovat hyvin samankaltaisia kuin aikuisillakin. Ongelmia on vuokranmaksussa, mikä näkyy pahimmassa tapauksessa näkyvät maksuhäiriömerkintöinä. Muita haasteita ovat asunnonhakemiseen liittyvät asiat sekä häiriökäyttäytyminen asumisessa. Nuorille saattaa myös olla epäselvää, mihin vuokrasopimus velvoittaa vuokranmaksussa. Ennen muuttoa omaan asuntoon olisi hyvä selvittää, mitä kaikkia tukia on mahdollista saada asumiseen. Tämäkin vaatii nuorelta viitseliäisyyttä. Osalla nuorista voi olla myös hankaluuksia perusasioissa, kuten asumiseen liittyvissä järjestyssääntöjen noudattamisessa. (Welin 2017.)

5 RAHALLISET TUET

Kaikilla ei ole mahdollisuutta säästää rahaa etukäteen muuttoa varten. Muutto voi joskus tulla olosuhteiden pakosta nopeasti ja yllättäen. Useimmiten nuori kuitenkin muuttaa opintojen takia. Ensiasuntoon muuttavan nuoren on mahdollista saada erilaisia rahallisia tukia. Yleisin rahallisten tukien myöntäjä on

Kela, mutta myös sosiaalitoimi voi auttaa rahallisesti ensiasuntoon muuttavaa nuorta. Tukea voi saada esimerkiksi takuuvuokraan, tarvittaviin huonekaluihin tai muuttoapuun.

5.1 Kelan asumistuki

Oikeus asumistukeen täyttyy, kun asuu vakinaisesti Suomessa ja tulot ovat pienet. Vakinaisesti Suomessa asumisella tarkoitetaan pääasiallista oleskelua Suomessa, varsinainen koti sijaitsee Suomessa ja on oikeutettu suomalaiseen sosiaaliturvaan. Asumistuki kattaa vain osan asumiskustannuksista. (Infopankki)

Kelan myöntämiä asumisen tukia ovat yleinen asumistuki, eläkkeensaajan asumistuki sekä sotilasavustuksen asumisavustus varusmiehille ja siviilipalvelusmiehille. Tilanteissa, joissa rahat eivät riitä asumismenoihin asumistuesta huolimatta, on mahdollisuus hakea Kelasta toimeentulotukea. (Infopankki.)

5.2 Kelan yleinen asumistuki

Kelan yleistä asumistukea maksetaan ruokakunnalle tai yhdelle henkilölle. Tuki myönnetään yleensä yhden hakemuksen perusteella koko ruokakunnalle, joka normaalisti on perhe, avo- tai aviopari. Yksin asuva henkilö lasketaan omaksi ruokakunnaksi. On huomioitavaa, että ruokakunnaksi lasketaan myös esimerkiksi opiskelijoiden kimppa-asunto. (Infopankki)

Tilanteessa, jossa ystävät asuvat samassa asunnossa ja vuokrasopimuksen on yhteinen, muodostavat he samalla yhteisen ruokakunnan. Tämä on esimerkiksi huomioitava asia tukea hakiessa. Eri ruokakuntiin kuulutaan, jos toinen on päävuokralainen ja toinen alivuokralainen, eikä vuokralaisilla ole sukulaissuhdetta. Yleistä asumistukea voivat saada lapsiperheet, opiskelijat, avioparit ja rekisteröidyssä parisuhteessa olevat avoparit sekä yksin tai yhteisössä asuvat. (Infopankki.)

Asumistuen voi saada vain Suomessa olevaan vakinaiseen asuntoon. Asumismuodolla ei ole väliä. Tuen saaja voi asua vuokralla, asumisoikeusasun-

nossa tai omistusasunnossa. Tuki on tarkoitettu asunnon hoitomeneihin, vuokraan tai vastikkeeseen. Hoitomenoja ovat esimerkiksi vesimaksut ja lämmityskustannukset. Eri paikkakunnilla hyväksytään erisuuruisia asumismenoja, koska suurkaupungissa yleiset asumiskustannukset ovat suurempia. (Infopankki.)

Yleiseen asumistukeen on määritetty perusomavastuu, koska tuki ei kata asiakkaan kaikkia asumiskuluja. Omavastuun suuruus riippuu ruokakuntaan kuuluvien lasten ja aikuisten määrästä sekä bruttotuloista. Hyvin pienituloisilla ei omavastuuta ole, jolloin tuki kattaa koko vuokran määrän. Tukea laskettaessa tuloista suojataan 300 euroa, joka ei vaikuta tuen määrään. Tämä on ansiotulovähennys ja se tehdään erikseen jokaiselle ruokakunnan jäsenelle. (Infopankki.)

Yleistä asumistukea voi saada vain kohtuullisiin asumismeneihin. Kohtuullisia menoja arvioidessa otetaan huomioon ruokakunnan lapsien ja aikuisten lukumäärä sekä paikkakunta, jossa asutaan. Osuus omavastuusta nousee, jos asunnon kustannukset ovat korkeammat kuin laki yleisestä asumistuesta sallii. Lopullisessa asumistuessa on vähennetty tuloista perusomavastuu ja tuki on 80 % summasta, joka tämän jälkeen jää jäljelle. (Infopankki.)

Yleistä asumistukea haetaan Kelasta asumistukihakemuksella tai verkossa. Hakemukseen vaaditaan liitteenä kopio vuokrasopimuksesta sekä selvitys vuokran määrästä. Asunnon ollessa omistusasunto liitteeksi tulee liittää selvitys asunnon vastikkeen määrästä sekä asuntolainan määrä. Kopio palkkositteesta eli työnantajan tekemä laskelma palkasta on myös liitettävä hakemukseen. Kun asumistukea haetaan yhteisölle, on kaikilta yhteisön jäseniltä oltava valtuutus eli valtakirja asumistuen hakemista varten. Tulojen, asumistilanteen, perhetilanteen tai Kelan päätöksessä ilmoitetuista muista olosuhde-
muutoksista, on Kelaan tehtävä välittömästi ilmoitus. (Infopankki.)

5.3 Opintotuki ja opiskelijoiden asumisen tuki

Suomessa vuokralla asuvat opiskelijat siirtyivät yleisen asumistuen piiriin. Samalla opintotuen asumislisän maksaminen päättyi, ja vuokralla asuvat opiske-

lijat voivat saada nyt yleistä asumistukea. Myös opintorahan ja valtiontakauksen myöntämisperusteisiin tuli paljon muutoksia. Muutokset astuivat voimaan 1.8.2017. Asumistuen määrän voi arvioida Kelan sivuilta löytyvällä laskurilla. Asumistuessa huomioidaan tulona opintoraha elokuusta 2017 alkaen. Yhteinen asumistuki haetaan, jos asutaan samassa ruokakunnassa. Jos yleistä tukea saa jo ruokakunnassa asuva ja siihen muuttaa joku lisää, on tuki tarkastuttava. Ulkomailla tai Ahvenanmaalla asuvilla opiskelijoilla sekä kansan- tai urheiluopistojen maksullisella linjalla opiskelevilla, jotka asuvat opiston asuntolassa opintotuen asumislisä säilyy. (Finlex.)

Esimerkki Kotkassa asuvan täysi-ikäisen toisen asteen opiskelijan tuista kuukaudessa: Valtion takaamaa opintolainalainaa voi saada 600 euroa. Tässä tilanteessa opintotuen määrä maksimissaan on 250 euroa. Mahdollinen asumistuki 230 euroa, kun vuokran suuruus vesimaksun kanssa on 440 euroa.

5.4 Toimeentulotuki

Silloin, kun asiakas on hakenut kaikki hänelle kuuluvat tuet ja etuudet, on mahdollisuus tarpeen mukaan saada vielä sosiaalihuoltoon kuuluvaa taloudellista tukea. Toimeentulotuen tarkoitus on turvata asiakkaan välttämätön toimeentulo sekä auttaa selviytymään itsenäisesti arjesta. Jokaiselle kansalaiselle on turvattava ihmisarvoinen elämä. (Toimeentulotuki.)

Toimeentulotukeen on oikeutettu kuntalainen, jolla ei ole mahdollisuutta saada toimeentuloa ansiotyöllä, yrittäjätoiminnalla tai muiden etuuksien avulla pysty turvaamaan omaa toimeentuloa. Hakijalla ei saa olla mitään muita tuloja tai varoja. Hän ei myöskään voi selvitä häneen elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai tuella. Kela vastaa perustoimeentulotuesta 1.1.2017 alkaen. (Toimeentulotuki.)

5.5 Toimeentulotuen muodot

Toimeentulolaissa on säädetty perustoimeentulotuki. Se on vuosittain kansaneläkeindeksillä tarkistettava perusosa, jolla tuensaajan pitää maksaa ruoka,

vaatteet, hygieniatuotteet, terveysmenot, bussimatkat, lehti- ja nettitilaus, harrastukset ja muut jokapäiväiset menot. Vuonna 2017 perustoimeentulo oli 487,89 euroa kuukaudessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

Perustoimeentulotukea voi saada perusosan lisäksi muihin kohtuuhitaisiin perusmenoihin. Näitä ovat esimerkiksi: vuokra, vastike, vesimaksu, lämmitys- ja sähkölaskut, kotivakuutus, terveydenhuollon kulut (reseptilääkkeet) sekä uuteen asuntoon muutossa aiheutuvat kulut. Lasten perusmenoja, joihin tukea voi saada ovat päivähoitomaksut, iltapäiväkerhomaksut sekä etävanhemman tapaamismenot lapsensa kanssa. Tukea on mahdollista saada myös välttämättömän henkilötodistuksen tai matkustusasiakirjan hankintaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

Toimeentulon määrää harkittaessa asiakkaan tulot ja varat otetaan huomioon. Perustoimeentulotuki määräytyy niiden perusteella. Toimeentulotukea myönnettäessä on huomioitava, että käytettävissä olevia maksualennuksia hyödynnetään, esimerkiksi palvelusetelit. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

5.5.1 Täydentävä toimeentulotuki

Täydentävää toimeentulotukea voi hakea perheen tai henkilön erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuviin tarpeisiin. Näitä kutsutaan erityismenoiksi. Näihin menoihin luetaan esimerkiksi pitkäaikainen tai vaikea sairaus sekä muutoin erityinen elämäntilanne. Tukea voi saada myös lasten harrastuksiin, jos perhe on hyvin vähävarainen. Muuttoa varten tukea voi saada vuokravakuuteen, joka on kirjallinen maksusitoumus. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

5.5.2 Ehkäisevä toimeentulotuki

Toimeentulolain nojalla on mahdollista saada ehkäisevää toimeentulotukea, tämän perusteista kunnat päättävät itse. Kiireellisessä tarpeessa tukea voi hakea myös oleskelukunnan sosiaalitoimistosta. Toimeentulotukea saa henkilö tai perhe, jonka käytettävissä olevat muut keinot kuten tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin. Kunta voi myöntää tukea myös oma-toimisen suoriutumisen tukemiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Ehkäise-

vällä toimeentulolla pyritään auttamaan juuri siinä hetkessä, jotta voitaisiin estää pidempi aikainen riippuvuus toimeentulotuesta. Esimerkiksi ylivelkaantumisen tai äkillisen taloudellisen tilanteen heikentymisen aiheuttamien vaikeuksien lieventämiseksi voi hakea ehkäisevää toimeentulotukea. (Sosiaali- ja terveysministeriö)

Ehkäisevä toimeentulotuki on sosiaalityön työvälinen ja vaatii aina asiakassuunnitelman laatimista. Tavoitteena on, että tuen positiiviset vaikutukset asiakkaan elämässä ovat mahdollisimman pitkäkestoisia. Kotkan kaupungissa täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiseen liittyy aina sosiaalityön yksilöllinen harkinta. (Toimeentulotuki.)

Toimeentulotuesta annettava päätös on saatava viimeistään seitsemänä arkipäivänä hakemuksen jättämisestä. Jos tapaus luokitellaan kiireelliseksi, päätös on annettava samana tai viimeistään seuraavana arkipäivänä. Asiakkaan on halutessaan päästävä henkilökohtaisesti keskustelemaan kunnan sosiaaliohjaajan tai sosiaalityöntekijän kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä, kun hän on sitä pyytänyt. Samalla aikataululla on päästävä tapaamaan Kelan toimihenkilöä. Tuesta annettava päätös tulee aina kirjallisena ja se on perusteltu. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

6 KOTKA

Merikaupunkina tunnettu Kotka sijaitsee Suomenlahden rannikolla, Kymijoen varressa. Kotka on toiseksi suurin kaupunki Kymenlaakson maakunnassa. Kaupunki on tunnettu teollisuudesta, kauniista puistoista sekä satamatoiminnasta. Kotkassa oli vuoden 2016 lopulla 54 187 asukasta, joista miehiä oli 26 771 (49,4 %) ja naisia 27 416 (50,6 %). Aasukkaista 19 – 24-vuotiaita oli 6,8 % eli 3 668 asukasta. (Tilastotietoja Kotkasta.) Kotkassa nuorille on opiskelumahdollisuuksia tarjolla niin lukioissa ja ammattikouluissa kuin ammattikorkeakoulussa.

Vuoden 2017 kesäkuun lopussa Kotkassa oli työttömänä 4 441 henkilöä eli 18,2 prosenttia Kotkan väestöstä. Tämä on 13 prosenttia vähemmän edellisen

vuoden kesäkuun loppuun verrattuna. (Anttila 2017.) Koko Kaakkois-Suomessa työttömänä oli 2 906 alle 25-vuotiasta nuorta. Nuorten työttömien määrä on laskenut edelliseen vuoteen verrattuna. Kotka-Hamina seudun nuorten työttömyys on laskenut 17 prosenttiin. Kaakkois-Suomessa alle 20-vuotiaista työttömänä 2017 kesäkuun lopulla on 772 henkilöä eli 16,6 prosenttia. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.)

6.1 Asuntotilanne Kotkassa

Asuntojen vuokraamisen piikki ajoittuu usein loppukesään. Tulevat opiskelijat ovat saaneet tällöin tiedon opiskelupaikan saamisesta ja asunnon etsiminen on ajankohtaista. Kymen Sanomissa 5.8.2017 oli Elina Valtosen artikkeli, joka käsitteli vuokra-asuntojen tilaa Kotkassa. Kotkan Opiskelija-asuntojen toimistosihteeri kertoi kesän olleen vilkas. Heidän kohteensa ovat täynnä. Muutamia soluasuntoja oli vielä tuolloin tarjolla. Yksiöt ovat halutuimpia asuntokohteita. Artikkelista selviää, että pojat suosivat yhteisasumista enemmän. (Valtonen 2017.)

Artikkelista selviää myös, että 2017 kesänä poikkeuksellisen monet ovat vuokranneet asunnon sitä näkemättä. Tämä helpottaa asunnon saannin mahdollisuutta. Tosin tällaisessa tilanteessa ei saa olla liian vaativa asunnon kunnon tai sijainnin suhteen. Asunnon saa myös todennäköisemmin silloin, kun on valmis ottamaan heti tarjotun asunnon vastaan, esimerkiksi muutamaa kuukautta ennen opiskelujen alkua. (Valtonen 2017.)

6.1.1 Kotkan Asunnot Oy

Kotkassa toimiva Kotkan Asunnot Oy on suuri vuokra-asuntoja välittävä yhtiö, jonka asuntoja voi hakea kuka tahansa asuntoa tarvitseva. Kotkan asunnoilla on pieniä noin 30 m² asuntoja noin 360 kappaletta ympäri Kotkaa. Pienet asunnot ovat suosittuja ja etenkin keskusta-alueilla oleviin asuntoihin on paljon hakijoita. Keskustan ulkopuolelta voi löytyä yksiöitä helpommin. Asuntojen vuokrat vaihtelevat ja keskimääräinen neliövuokra on 8,17 – 12,98€/asm²/kk, eli 30 neliön asunnon vuokra on 245,10€ - 389,40€. Vuokran hintaan sisältyy lämmitys ja vuokraan kuuluu myös internet yhteys. Vuokran lisäksi tulee vesimaksu, mikä vaihtelee kohteesta riippuen. (Talarmo 2017.)

Kotkan Asunnot Oy:n kohteisiin maksetaan yhden kuukauden vuokran suuruinen vuokravakuus. Jos vakuutta ei ole mahdollista maksaa itse, voi Kelasta hakea maksusitoumusta. Maksusitoumus vastaa kahden kuukauden vuokraa. Vuokralaisen luottotiedot tarkistetaan, mutta luottohäiriömerkinnät eivät ole este vuokralaiseksi pääsemiseksi. Mahdollinen este vuokralaiseksi pääsyyn voi olla kertynyt vuokravelka Kotkan Asunnot Oy:lle. (Talarmo 2017.)

Kotkan Asunnot Oy suosittelee vuokralaisille kotivakuutuksen hankkimista, mutta se ei kuitenkaan ole pakollinen. Kymenlaakson Sähkö saa automaattisesti tiedon alkavasta sopimuksesta ja ovat yhteydessä vuokralaiseen. Vuokralaisella on oikeus valita itse haluamansa sähköyhtiö. Kotkan Asuntojen asuntoihin ei ole jonoja, vaan etusijalla ovat eniten asunnon tarpeessa olevat hakijat. Eniten hakijoita on juuri pieniin asuntoihin. (Talarmo 2017.)

6.1.2 Kotkan Opiskelija-asunnot Oy

Kotkan Opiskelija-asunnot Oy tarjoaa asuntoja ensisijaisesti opiskelijoille, mutta kaikilla on mahdollisuus hakea asuntoa. Asuinpaikkoja on viidessä eri kohteessa (Arvosoppi, Citysoppi, Keisarinranta, Koskisoppi ja Pooki) yhteensä 576. Kohteissa on eri kokoisia asuntoja, yksiöitä, soluasuntoja, kaksioita ja perheasuntoja. Asuntojonoa syntyy syys- ja kesäkausien aluissa eli opiskelupaikkojen julkaisun aikaan. Yksiön saaminen lyhyellä hakuajalla on lähes mahdotonta. Pieniin asuntoihin on jatkuva jono ja jonotusaika on useita kuukausia, soluasuntoja taas saa helpommin. (Kotkan Opiskelija-asunnot Oy.)

Asuntojen vuokrat vaihtelevat, yksiöiden vuokrat ovat 274 – 548 euron välillä ja soluasunnon vuokra on 222 – 339 euroa. Vuokravakuus yksiöissä ja soluasunnoissa on 200 euroa, Kotkan Opiskelija-asunnot Oy eivät ota vastaan maksusitoumuksia. Vuokra sisältää sähkön, veden, yhteissaunan, pesulan ja kuntosalin (Koskisoppi) käytön. Asukkaana on mahdollista ottaa internetyhteys Kotkan Opiskelija-asuntojen kautta hintaan 17 euroa kuukaudessa. (Kotkan Opiskelija-asunnot Oy.)

6.2 Ohjaamo

Ohjaamot pyrkivät vastaamaan palvelun tarpeeseen, jossa tietoa, neuvontaa ja ohjausta saa nopeasti ja helposti. Erityisesti nuoret (alle 30-vuotiaat) ovat

olleet tämän tyyppistä palvelua vailla. Ohjaamot kokoavat eri toimijoita yhteen saman katon alle ja toimintaa kehitetään koko ajan ympäri Suomen. Hyvät kokemukset jo kehitetyistä palveluista edesauttoivat Ohjaamon toiminnan laajentamisen eri puolelle Suomea osana nuorisotakuuta. Laajentamisen taustalla oli myös helpottaa nuorten pääsyä työn ja koulutuksen pariin. Vuonna 2015 käynnistettiin useita Euroopan sosiaalirahaston tukemia hankkeita, jotta kuntiin ja kuntayhtymiin saataisiin lisättyä Ohjaamo-palveluja. Kunnat ovat myös omalla toiminnallaan mahdollistaneet Ohjaamo-palveluita ilman ulkopuolisia hankerahoituksia. Ohjaamoja on tällä hetkellä noin 40 eri puolella Suomea. Ohjaamot työllistävät noin 450 eri alojen ammattilaista. (Ohjaamot.)

Ohjaamon henkilökunnalta saa helposti ja nopeasti neuvontaa ja ohjausta työhön, koulutukseen, arkeen, asumiseen sekä osallisuuteen liittyen. Tämän mahdollistaa toimintamalli, jolla Ohjaamo kokoaa eri toimijat yhteen. Ohjaamossa asioidessa asiakkaan ei tarvitse tietää, mikä on oikea taho hoitamaan juuri hänen asiaansa tai minkä alan ammattilaiselta saisi apua. Kuitenkin Ohjaamoiden toiminta ja palvelut vaihtelevat eri puolilla Suomea. Ohjaamot ovat osa julkista palvelua, jonka vuoksi palvelu aina maksutonta. Rahoituksensa Ohjaamot saavat valtiolta ja mukana olevien toimijoiden perusrahoituksesta. Toimintaa tukee myös Euroopan unionin sosiaalirahasto. (Ohjaamot.)

Kotkan Ohjaamo aloitti toimintansa vuonna 2016 ja väliaikainen tila avattiin kauppakeskus Pasaatissa. Kesällä 2017 Ohjaamo muutti Kulttuuritalo Greipin ja entisen Palotornin päiväkodin tiloihin ja sijaitsee näin ollen aivan Kotkan keskustassa lähellä Kotkansaarella sijaitsevaa lukiota ja ammatillisia koulutus-kampuksia. (Ohjaamo 2016.)

Ohjaamon palvelut ovat tarkoitettu alle 30-vuotiaille nuorille. Ohjaamo koostuu monien eri toimijoiden yhteistyöstä, joihin kuuluvat muun muassa Kotkan kaupunki, Työ- ja elinkeino palvelut, EKAMI, XAMK ja SOTEK (kuva 1.). Päätaivoitteena Kotkan Ohjaamolla on edistää nuorisotakuun toteutumista sekä nuorten sijoittumista koulutukseen, työelämään tai erilaisten tukitoimien piiriin. Ohjaamon palveluihin kuuluvat ohjaaminen, tukeminen, tiedottaminen ja neuvominen erilaisissa arjen- ja elämäntilanteissa. Erityishuomiota pyritään antamaan nuorille, jotka ovat vailla työtä ja toimeentuloa tai ovat keskeyttäneet toi-

sen asteen koulutuksen tai varusmiespalvelun. Tavoitteena on tehdä Ohjaamosta matalan kynnyksen yhden oven palvelukokonaisuus, jonne nuoret voivat tulla, oli heidän asiansa mikä tahansa. Ohjaamossa on aina paikalla aikuinen, joka on valmiina keskusteluun ja käymään läpi nuoren kanssa asioita luottamuksellisesti. Kotkan Ohjaamo haluaa lisätä nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia. Nuorten hyvinvointia vahvistetaan monialaisella yhteistyöllä ja yhteisellä tekemisellä sekä yhteisöllistä työtötta käyttämällä ja myönteisellä ihmiskäsityksellä. (Ohjaamo 2016.)

Kuva 1. Me olemme Kotkan Ohjaamo

Kotkan Ohjaamossa työskentelevät koordinaattori ja ohjaaja. Lisäksi Ohjaamossa työskentelee muiden toimijoiden osoittamia olemassa olevia henkilöresursseja, esimerkiksi Perhepalveluiden sosiaaliohjaaja, etsivän nuorisotyön yksilövalmentajat, TE-toimiston asiantuntijat, seurakunnan erityisnuorisotyöntekijä ja nuorisotyön yksikön nuorisohjaajat. Ohjaamossa järjestettäviin tapahtumiin, tilaisuuksiin ja teemailtoihin Kotkan kaupungin vastuualueet ja yhteistyökumppanit osoittavat kuhunkin aiheeseen liittyviä asiantuntijoita, kuten opintojen ohjaajia, terveysalan ammattilaisia ja toimeentulotuen ja muiden tukimuotojen asiantuntijoita. (Ohjaamo 2016.) Syyskuussa 2017 Kela järjesti Ohjaamossa infotilaisuuden muuttuvista opintotuista. Paikalla oli Kelan asiantuntija, joka opasti nuoria, miten tuet muuttuvat, minkälaisiin tukiin he ovat oikeutettuja ja miten tukia haetaan.

Kotkan Ohjaamossa järjestettävät tapahtumat mahdollistavat nuorten ryhmä- ja vertaistoiminnan ja sitä kautta tarjoaa nuorille mahdollisuuden keskinäiseen vuorovaikutukseen ja kokemusten vaihtamiseen (Ohjaamo 2016). Ohjaamo on avoinna joka arkipäivä klo 13–17 välisenä aikana. Käytössä on viikko-järjestys, josta selviää, minkä alan asiantuntijoita on kuinakin päivinä tavattavissa. (Ohjaamo.) Ohjaamo onkin oivallinen paikka mennä keskustelemaan aikuisen kanssa juuri itsenäistymisen ja omaan asuntoon muuton ollessa ajankohtaista.

Vuonna 2016 Ohjaamossa yksilöasiakkaiden käyntikertoja oli yhteensä 811. Ohjaamossa ja muualla järjestettyihin ryhmiin ja tapahtumiin löysi tiensä 4 144 alle 30-vuotiasta nuorta. Yksilöasiakkaista reilu puolet oli poikia tai miehiä. Aikarimmat kävijät löytyivät ikäryhmistä 13-15-vuotiaat ja 16-17-vuotiaat. Kolmanneksi eniten kävijöitä oli 18-24-vuotiaiden ikäryhmästä. Nuorten pääasiallinen asiointin aihe oli työ ja yrittäjyys, koulutus ja opiskelu sekä vapaa-aika. Muita asiointin aiheita olivat muun muassa hyvinvointi ja terveys, päihteet ja riippuvuus, omaan kotiin muutto sekä ihmissuhteet ja seurustelu. (Kotkan Ohjaamon tilastot 2016.)

6.3 Tukiasuntotyö Kotkan kaupungissa

Lastensuojelutyön alla toimiva Nuortentiimi vastaa tukiasuntotyöstä Kotkassa. Nuortentiimin tukiasumiseen asiakkaat tulevat sosiaalitoimen kautta. Sosiaalityöntekijä on päättävä virkamies ja lastensuojelun asiakkuus on oltava voimassa. Tukiasuntotyö aloitetaan kartoittamalla asiakkaan mahdollisuus selvittää tukiasunnossa asumisesta, ja onko palvelu juuri sellainen, että asiakas hyötyy siitä. Tarkoitus on estää nuoren laitossijoitus tai purkaa jo voimassa oleva laitossijoitus. Asiakkuus voi alkaa 16-vuotiaana ja loppuu, kun lastensuojelun asiakkuus päättyy. Lastensuojelun jälkihuolto on mahdollinen 21 ikävuoteen asti. Asuminen on vapaaehtoista, joten asiakkaan täytyy sitoutua noudattamaan tukiasuntojen sääntöjä. Asiakkaalla on oltava peruskoulu suoritettuna sekä selkeä suunnitelma tulevaisuudelle. Tukiasuntoon muuttavalta vaaditaan toisen asteen opiskelupaikkaa, työharjoittelua / työkokeilua tai työpaikkaa. Kotkassa on 24 asuntoa tarjolla ja niitä on pystytty järjestämään kaikille kritee-

rit täyttävälle, kun ilmoitus tarpeesta on tullut ajoissa. KELA:n tulevien linjamuutosten vuoksi, muutoksia tulee myös tukiasuntojen määrään. Määrät eivät ole vielä työntekijöiden tiedossa. (Sosiaaliohjaaja, Nuortentiimi.)

Kotkan nuortentiimin sosiaaliohjaajan kanssa kävimme keskustelua koskien tukiasuntotyötä Kotkassa. Omista kokemuksistaan kertoi myös nuori, joka on laitossijoituksesta siirtynyt tukiasuntoon asumaan ja sitä kautta muuttanut omilleen.

Työskentelyn alkaessa tehdään alkukartoituslomake ja tämän jälkeen täytetään Valmis tukiasuntoon asumaan -lomake. Nuoret kuvittelevat osavansa kaiken, mutta varsinkin virastoasioiden hoitoon nuoret tarvitsevat apua, muun muassa rahallisen tuen hakemiseen. Nuorilla on suuret luulot osaamisestaan ja valmiuksistaan. Todellisuudessa he eivät osaa kovin hyvin tunnistaa omia ongelmiaan. Hetken asuttuaan yksin, alkaa ongelmia tulla esiin. Kun ongelmien tunnistaminen alkaa, niihin usein miten pyydetään apua. On myös ongelmia, joita nuori ei tunnista, esimerkiksi päihdeongelma. Silloin siihen ei myöskään osata pyytää apua. (Sosiaaliohjaaja, Nuortentiimi.)

”Kun tuli aika muuttaa omaan kotiin ja itsenäistyä, mielessä oli monia kysymyksiä. Esimerkiksi pohdin paljon sitä, kuinka oman elämän hallinta onnistuu ja mitä jos epäonnistun. Onneksi minulla oli monia ihmisiä ympärillä tukena ja sain paljon neuvoja ja opastusta. Muutto itsenäiseen elämään oli tavallaan helppo, koska ensimmäinen oma koti oli tukiasunto ja siihen kuului oma tukihenkilö, jonka kanssa puhuimme asioista ja jos oli vaikeaa tai tuntui pahalta, pystyin aina soittamaan tukihenkilölle ja yhdessä ratkoimme ongelmia. Muutin ensimmäiseen omaan kotiin 17-vuotiaana ja olen nyt 21-vuotias. Tällä hetkellä asuminen sujuu hyvin ja tulevaisuus näyttää hyvältä. Vaikeuksien kautta voittoon.”

(Laitossijoituksesta tukiasuntoon muuttanut nuori.)

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säädetyin lain mukaan asiakkaalla tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Valtion suosituksissa ja ohjeistuksissa kehoitetaan kuuntelemaan ja selvittämään asiakkaiden mielipiteitä sekä osallistamaan

heitä päätöksentekoon ja suunnitteluun. Myös hallitusohjelmassa kiinnitetään huomiota asiakkaiden osallistumiseen palvelujen arviointiin. Osallisuuskäsitettä voi sosiaalitoimessa lähestyä kahdesta eri näkökulmasta: Osallistumista omien asioiden tai palvelujen suunnitteluun, saamiseen ja arviointiin sekä osallistumista yleisemmin palvelujen suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin. (Halttunen-Sommardahl 2008.)

Kotkan kaupungin nuortentiimissä asiakkaan kanssa tehdään yhdessä kaikki suunnitelmat ja tavoitteet. Työ on hyvin avointa ja asiakas on tietoinen kaikista hänelle suunnitelluista apu- ja tukikeinoista. Asiakas voi vaikuttaa omiin asioihinsa niin paljon kuin hänellä on kykyjä ja voimavaroja sillä hetkellä. (Sosiaaliohjaaja, Nuortentiimi.)

”Sain mielestäni aivan oikeaa ohjausta jolla pääsin hyvin alkuun ja sain osallistua palveluiden suunnitteluun, joka auttoi minua paljon. Saamani neuvot ja ohjeet on kauaskantoisia, käytän niitä yhä jokapäiväisessä elämässä.”

(Laitossijoituksesta tukiasuntoon muuttanut nuori.)

Iso askel itsenäistymisessä on omaan kotiin muuttaminen. Muuttaminen omaan kotiin tuo myös uudenlaista vastuuta, koska kodista on pidettävä huolta sekä vuokrat on maksettava ajallaan. Nuoren tulee huomioida, että vuokran lisäksi menoeriä asumisessa ovat yleensä myös vesi, sähkö ja internet. Muuttaessa ensimmäistä kertaa, tarvitsee asuntoon myös tehdä tarvittavat hankinnat. Tämä tuo oletettavasti lisäkustannuksia. (Nuorten elämä.)

Tukiasuntoon muuttavalle nuorelle tehdään selkeä budjetti, jossa on huomioitu kaikki tulot ja menot. Velkaneuvontaan ollaan tarvittaessa yhteydessä, jos nuorella on jo kerääntynyt velkaa. Maksuhäiriömerkinnän vakavuudesta kerrotaan aina. Kerrotaan, että mihin kaikkeen se vaikuttaa ja kuinka paljon luottotietojen puuttuminen hankaloittaa elämää tulevaisuudessa. Rahankäyttöä seurataan yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Tämä tapahtuu, kun nuori hakee toimeentulotukea. Alaikäisiltä asiakkailta seurataan vielä tämän lisäksi tilioitteita, mihin rahaa kuluu. Apua ja neuvoja saa muun muassa, jos nuorella on peliongelmaa tai muuta riippuvuutta. Asiakkaalle tehdään aina yksilöllinen

suunnitelma. Suunnitelmaan kuuluu Kotkan kaupungin nuorisoryhmän tarjoamat palvelut, esimerkkeinä: perhetyö, psykiatrinen sairaanhoitaja, tukiasunotyö, jälkihuolto ja nuorten rikostentekijöiden asioiden selvittely. (Sosiaaliohjaaja, Nuortentiimi.)

”Tukea ja ohjausta sain paljon, lähtökohdat itsenäiseen elämään oli todella hyvät. Tietenkään sitä ei ehkä ajattele niin paljon, että vastuuta tulee ja se täytyy kantaa, jotta selviää mutta kun se tuli vastaan omassa asunnossa, niin se lähti sujumaan ihan hyvin. Välillä saatoin unohtaa jonkun laskun, kun en vielä osannut pitää niitä järjestyksessä mutta sen kun opin niin hommahan toimi. Sain vaikuttaa omiin asioihini. Minulle on jäänyt hyvä mieli sosiaalihuollon ja tukiasuntojen tarjoamista palveluista kohdallani. En osaisi muuttaa siitä mitään.”

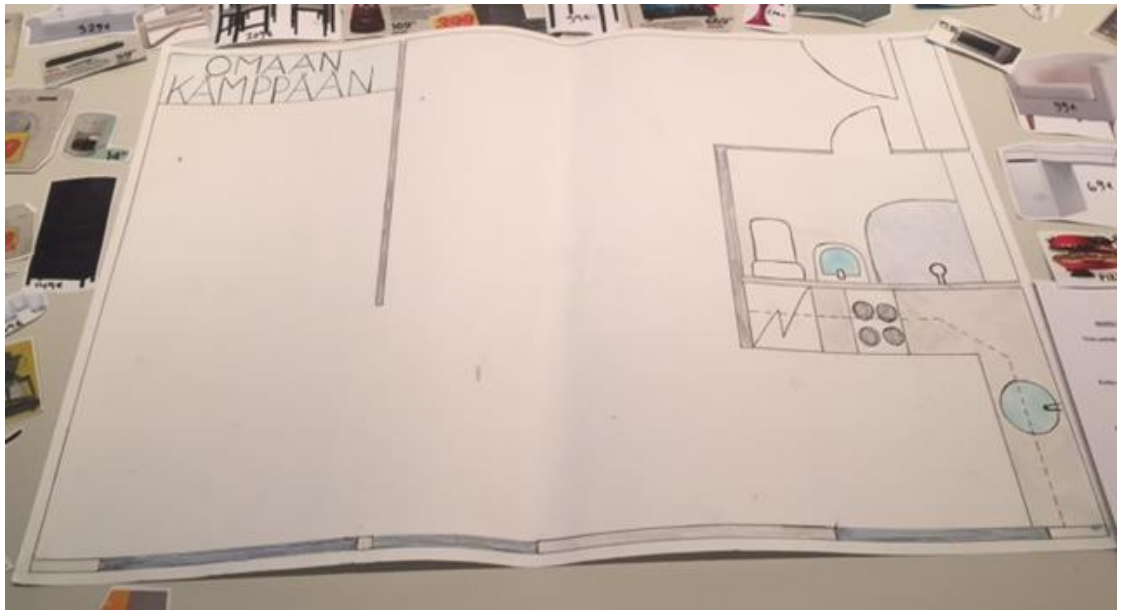
(Laitossijoituksesta tukiasuntoon muuttanut nuori.)

7 OMAAN KÄMPPÄÄN -PELI

Kehittelimme Omaan kämppään -pelin Ohjaamon järjestämään pelitapahtumaan keväällä 2016. Pelin tarkoituksena on antaa nuorelle mahdollisuus osallisuuteen ensiasuntoon muuttamisen ollessa ajankohtaista. Tarkoituksena on myös konkreettisesti näyttää viitteitä siihen, kuinka paljon mikäkin maksaa ja kuinka paljon rahanmenoa on luvassa omaan asuntoon muuttaessa. Pelin tarkoitus on laittaa nuori miettimään, mitkä hankinnat ovat välttämättömiä ja mitkä eivät.

Peliä varten valmistimme isolle kartongille noin 30-neliöisen yksiön pohjapiirustuksen (kuva 2). Lehdistä leikkasimme kuvia huonekaluista, elektroniikasta ja kodin tekstiileistä, ja hinnoittelimme tuotteet. Pelin kulkuun kuuluu kaksi pelikierrosta. Ensimmäisellä kierroksella nuori valitsee mieluisat ja tarvitsemansa tuotteet asuntoonsa, ajattelematta niiden hintoja. Kun nuori kokee olevansa valmis, lasketaan kaikkien tuotteiden hinnat yhteen. Toisella kierroksella nuorelle annetaan määrätty rahasumma (1500 euroa) ja nuoren on tehtävä päätöksiä, mitä tuotteita hän vaihtaa joko edullisempiin vaihtoehtoihin tai siirtää

tuotteiden hankkimista myöhemmäksi. Pelin pelaamiseen läpi kuluu aika noin 30 minuuttia riippuen siitä, kuinka paljon keskustelua peli herättää (liite 2).

Kuva 2. Omaan Kämppeään -pelin pelilauta.

Lastensuojelutyön kurssin aikana järjestetyssä pelitapahtumassa nuoret saivat kertoa mielipiteitä pelistämme, ja pääosin saimme positiivista palautetta. Suurin osa pelaajista piti peliä myös hyödyllisenä, joka auttoi hahmottamaan, kuinka paljon rahaa todellisuudessa menee. Pelitapahtumassa nousi esille se, että jokainen nuori on yksilöllinen ja jokaisella on omanlaisensa tarpeet.

Opinnäytetyömme toiminnallisena osana oli meidän suunnittelemamme peli. Osana opinnäytetyön työskentelyä oli nuorten kanssa pelin pelaaminen ja havaintojen tekeminen pelaamisen kautta. Tarkoituksemme oli lisätä nuorten osallisuuden tunnetta peliä pelaamalla. Samalla peli antaa myös nuorelle konkreettisen kuvan siitä mitä kaikki maksaa, ja se asettaa nuoren asemaan, jossa hän joutuu tekemään valintoja.

Kuva 3. Omaan Kämpään- pelin sisustuselementtejä.

7.1 Ohjaamon tapahtuma – Omaan kotiin

Ensimmäisen pelitapahtumamme pidimme Ohjaamossa Ohjaamopäivillä 16.5.2017. Tapahtuman suunnittelu alkoi heti ensitapaamisella opinnäytetyön tilaajan edustajan kanssa. Päivämäärän ja kellonajan selvittyä teimme mainoksen (liite 3) tapahtumasta. Tapahtuman mainosta jaettiin Ohjaamon Facebook-sivulla.

Tapahtuman päätarkoitus oli kerätä tietoa opinnäytetyöhömmme pelaamalla peliä nuorten kanssa ja vastaamalla heidän esittämiin kysymyksiin. Me olimme myös laatineet kysymyksiä keskustelujen tueksi ja etsineet tietoa Kotkan kaupungin tämän hetkisistä palveluista. Tapahtuma oli suunnattu niille nuorille, joilla omaan asuntoon muutto on ajankohtaista. Pelitapahtumassa oli tarkoitus jakaa keskustelemalla tietoa nuorille asioista, joita he saattavat kohdata omaan asuntoon muuttaessa, kuten kotivakuutuksesta, vuokratakuista ja maksuhäiriömerkinnöistä.

Pelitapahtumaan Ohjaamolla osallistui nuoria, jotka olivat iältään 14-18-vuotiaita. Osallistujista viisi oli tyttöjä ja yksi poika. Pelaajista kaksi oli jo itsenäistynyt ja muuttanut omaan asuntoon. Koko pelitapahtumalle oli varattu aikaa

kaksi tuntia, ja koko tapahtuman ajan riitti pelaajia. Pelin lomassa syntyi paljon keskustelua asian ympärille.

Kaikkien pelaajien kanssa kävimme läpi erikseen, mistä voi hakea asuntoja eri elämänvaiheessa, sekä miten ja mistä voi hakea erilaisia tukia. Yhdessä mietimme pelitilanteessa myös mitä kaikkia muita kuluja muuttamisessa on. Kuu-kausivuokran lisäksi huomioon pitää ottaa aluksi takuuvuokra ja vakuutus. Asumiseen liittyviä kuluja ovat myös vesi ja sähkö. Pelin edetessä saimme paljon kehitysideoita mitä voisi vielä lisätä kuuluvaksi budjettiin. Ohjaamon työntekijät olivat myös välillä mukana pelitilanteissa, ja heiltä tuli paljon hyviä vinkkejä ensiasuntoon muuttaville nuorille.

Ensimmäinen pelaaja oli 14-vuotias tyttö, joka asui vielä kotona. Nuoresta iästä huolimatta hän osasi hyvin ajatella tarvitsemiaan tavaroita. Hän vertaili hintoja sekä mietti muita kuluja, joita muuttaminen toisi. Puhelinlasku, vuokra, sähkö, vesi ja vakuutukset tulivat esille muista kuluista. Ensimmäisellä kierroksella hän jäi selvästi alle budjetin. Myöskään tavaroiden hinnat eivät yllättäneet pelaajaa. Hänellä ei ollut säästöjä omaan kotiin muuttamista varten, mutta kotoa saisi mukaan joitain huonekaluja, pyyhkeitä ja liinavaatteita. Keskustelua syntyi myös siitä, tarvitseeko kaikkea ostaa uutena. Kirpputorit ovat oikein hyvä vaihtoehto ensiasuntoon muuttavalle. Hän oli myös tietoinen siitä, mistä tukia voi hakea kuten Kelasta ja sosiaalitoimesta.

Toinen pelaaja oli jo kotoa muuttanut 18-vuotias tyttö, joka kertoi ennen muuttoa olleensa jo töissä ja saaneensa ostettu jotain huonekaluja ja astioita valmiiksi. Hän oli ostanut kaiken itse mitä omaan kotiin oli tarvinnut. Tämä herätti keskustelua siitä, miten erilaisia tilanteita nuorilla on, kun muutto on ajankohdainen. Hänen mielestään laatu oli tärkeää, jotta tavara olisi kestävä. Esimerkiksi sänky oli maksanut enemmän kuin hänen yhden kuukauden vuokra.

Kaksi seuraavaa pelaajaa olivat juuri ylioppilaaksi kirjoittanutta 18-vuotiasta tyttöä. Heillä muutto oli ajankohtaista mahdollisten jatko-opintojen takia. Heidän kohdallaan keskusteltiin opiskelija-asuntoon muutosta ja erityisesti siitä, että niissä harvoin pyydetään takuuvuokraa tai se on joku pienempi summa kuin kuukausivuokra. Asunnoissa on usein yhteisiä tiloja ja ne voivat olla valmiiksi kalustettuja. Tällöin ei tarvitse investoida huonekaluihin itse, ainakaan

kaikkia. Tytöt sisustivat pelin asunnon aika rennosti ja halusivat hieman ylellisyyttä. Tämä näkyi budjetissa, mikä ylittyi 800 eurolla. Keskustelua käytiin tarvittavista tavaroista, sekä halvempien vaihtoehtojen etsimisestä. Tytöt miettivät, miten asiat toimivat käytännössä ja mitä ilman voisi elää. Lopulta he pääsivät rajattuun budjettiin, ja olivat tyytyväisiä. Heillä oli myös molemmilla säästöjä ensiasuntoon muuttoa varten ja kotoa saisi mukaan tavaroita. Keskustelussa tuli ilmi, että tytöillä ei vielä ollut tietoa, mitä haluaisivat jatkossa opiskella. Tästä syystä heillä on tarkoituksena viettää välivuosi. He kertoivat kuitenkin välttämättömyydestä hakea opiskelu paikkaa lukion jälkeen, jotta saavat varmistettua toimeentuloa itselleen. Alle 25-vuotiaalla on velvollisuus hakea opiskelupaikkaa ja ottaa saamansa opiskelupaikka vastaan, ellei hänellä ole pätevää syytä olla näin tekemättä. He kertoivatkin rehellisesti hakeneensa sellaisiin kouluihin, mihin heillä ei todellakaan ole mahdollista päästä.

Viimeiset pelaajat olivat kohta 18 vuotta täyttävä tyttö, joka opiskelee lukiossa ja asuu vielä kotona ja 18-vuotias poika, joka opiskelee ammattikoulussa ja asunut omillaan viisi kuukautta. Budjetti ylittyy ensin, mutta nopeasti tavarat vaihtuvat halvempiin ja turhaa lähtee pois. Yllätyksenä tuli kaikki pikkutavara, mitä tarvitsee vielä huonekalujen lisäksi, sekä useita kustannuksia vuokran päälle.

Poika kertoi asunnon etsinnän ja saannin olleen yllättävän hankalaa. Jotkut asunnot, joita hän oli käynyt katsomassa, olivat olleet todella huonossa kunnossa ja likaisia. Hän ei edes ollut laittanut hakemusta Kotkan asunnoille, vaan etsi pelkästään yksityisiltä markkinoilta. Suurimassa osassa vaadittiin kahden kuukauden vuokratakuu ja laaja kotivakuutus. Kaikissa tarkistettiin myös luottotiedot. Hän oli vielä alaikäinen tehdessään vuokrasopimuksen. Pojan perheellä oli lastensuojelun asiakkuus, ja hän sai takuuvuokraa varten maksusitoumuksen lastensuojelun kautta. Tätä maksusitoumustakaan ei kaikki vuokranantajat hyväksy. Maksusitoumus tarkoittaa sitä, että jos asiakas jostain syystä jättää vuokran maksamatta tai muutoin vahingoittaa asuntoa, sosiaalitoimisto korvaa vakuuden verran. Muutoin rahaa ei liikutella vaan tehdään pelkkä kirjallinen sopimus asiasta. Poika kertoi myös kaikkien tukien hakemisen olleet hankalaa. Papereita oli pitänyt täytellä useita ja jotkut olivat ol-

leet hyvin epäselviä. Keskustelun aikana selvisi, että Kelassa on nykyään palveluneuvoja päivisin toimipisteen aulassa neuvomassa asiakkaita, jonka nuoret kokivat hyväksi asiaksi.

7.2 Taloushallinta-ryhmän tapahtuma

Osallistuimme toisen sosionomiopiskelijan opinnäytetyön pienryhmä tapahtumaan. Tarkoituksemme oli tavata nuoria, joiden kanssa pelata meidän Omaan kämppään - peliä. Ryhmä oli nimeltään taloushallinta-ryhmä, joka oli suunnattu nuorille, jotka ovat suurimmassa riskiryhmässä ajautua taloudellisiin vaikeuksiin eli itsenäistymässä olevat tai itsenäistyneet nuoret tai juuri täysi-ikäisyyden kynnyksellä olevat nuoret. Taloudenhallinta-ryhmän aihepiiri sopi hyvin meidän opinnäytetyön kanssa. Tapahtuma järjestettiin Kotkan pääkirjastossa Eino-salissa. Ryhmä kokoontui yhteensä viisi kertaa ja yhden tapaamiskerran kesto oli noin 90 minuuttia. Tapaamisten teemat järjestyksessä olivat tutustuminen, oman talouden budjetointi ja suunnittelu, laskujen maksu, velka ja osamaksut sekä mitä tehdä, jos joudun taloudellisesti vaikeuksiin. Me osallistuimme toiseen kertaan, joka järjestettiin 17.5.2017. Osallistumiskerrallamme paikalla oli yksi nuori.

Ryhmään osallistunut nuori oli 18-vuotias poika, joka asui sillä hetkellä vanhempiensa luona (kuva 4). Hänellä kuitenkin ensiasuntoon muutto oli mahdollisesti edessä syksyllä, kun hän oli hakenut kouluun toiselle paikkakunnalle. Nuorta mietitytti asunnon saaminen nopeasti, jos hänelle opiskelupaikka aukeaisi. Kaupungit, joihin hän oli hakenut, olivat isoja opiskelukaupunkeja.

Kuva 4. Omaan Kämppään- pelin lähtökohdat Taloushallinta-ryhmän tapahtumassa.

Pelissä nuori selvisi selvästi alle 1500 euron budjetin. Hänellä oli hyvin realistinen kuva siitä, että mitä ensiasuntoon tulisi hankkia. Hän koki, että esimerkiksi erilaiset sisustustavarat kuten matot, eivät ole välttämättömiä hänelle. Niin asuntoon kuin asumiseen liittyvät kulut olivat nuorella hyvin tiedossa.

Rahallisten tukien saaminen olivat hänelle tuttuja. Tulevien opintotukien aleneminen herätti myös keskustelua, että miten rahat riittävät opiskelujen ajan. Lainan ottaminen, työssä käyminen tai tuki vanhemmilta tulisivat olemaan ajankohtaisia opiskelun aloittaessa. Kyseinen nuori ei ollut vielä tehnyt etuikäteishankintoja tulevaan asuntoonsa, vaan sanoi tekevänsä sen, kun se olisi ajankohtaista. Hän arveli, että tulisi hyödyntämään kierrätyskeskuksia, joista saisi tavaraa halvemmalla.

8 TYÖN TULOKSET

Työmme tarkoituksena oli selvittää kotkalaisnuorten esille tuomia ongelmia ja sitä, minkälaista apua he kokevat tarvitsevansa itsenäistymisen ja omaan asuntoon muuton aikana. Tutkimuksen työvälineenä käyttämämme peli osoittautui oivaksi työvälineeksi tutkimuksen tekemisessä.

Omaan kämppään -peli on hyvin muunneltavissa eri tarpeisiin ja aihepiireihin. Sitä voi hyödyntää jo muuttaneiden nuorten kohdalla, jos on esimerkiksi vaikeuksia taloudenhallinnassa. Sen avulla voi konkretisoida, kuinka paljon rahaa menee ja ovatko kaikki hankinnat olleet tarpeellisia siinä tilanteessa. Pelimme kautta nuori voi oppia myös jotakin uutta itsestään, esimerkiksi tilanteessa, jossa nuori epäröi omaan asuntoon muuttoa tai kokee olonsa epävarmaksi. Nuoren kanssa muuttamista voi käydä läpi laajemmin, jolloin se ei jää vain käytännön asioihin. Tämän kautta nuorella on mahdollisuus nähdä, että hän pystyy siihen.

Peluuttaminen ja pelien käyttäminen toimivat käsiteltäessä eri aihepiirejä. Meidän pelissämme keskityimme siihen, että nuori pääsee oivaltamaan ja oman tekemisensä kautta saamaan tietoa omaan asuntoon muuttamisesta sekä itsenäistymistä. Kun sosiaalialalla työskennellään ihmisten kanssa, on vuorovaikutuksella merkitystä. Asioiden esille tuominen ja keskusteleminen ovat ensiaskelia luottamussuhteen syntymisessä.

Mielestämme saavutimme opinnäytetyömme tavoitteemme siinä, kun saimme nuoria tulemaan mukaan pelaamaan. Nuoret lähtivät oikeasti miettimään asuamiseen liittyviä kysymyksiä, vaikka oli mahdollisuus, että joku olisi vetänyt tilanteen leikiksi. Myös nuorille heränneet kysymykset ja avoin keskustelu kanssamme olivat tavoitteita, joihin pääsimme.

Kehittelemämme peli toimii osallistavana työmenetelmänä tutkimusta tehdessä. Peli on keino osallistaa ja kerätä nuoria tärkeiden asioiden ympärille. Nuoret toivat esille, että peliä pelaamalla tuli uusia asioita esille ja pelaaminen oli mieluinen tapa saada informaatiota. Pelin aikana syntyi keskustelua itsenäistymiseen ja omaan asuntoon muuttamiseen liittyvistä asioista. Nämä aiheet olivat osan kohdalla ajankohtaisia, jolloin tiedon saaminen oli oikea. Nuorella voi olla selkeä ajatus omilleen muuttamisesta, mutta uusien näkökulmien esille tuominen keskusteluissa voi auttaa myöhemmin.

Pelitapahtumissa nuoret toivat esille erilaisia ongelmia. Lähes jokainen pelaaja pohti sitä, miten rahat tulevat riittämään kaikkiin hankintoihin. Pelin kautta nuoret näkivät vähän hintatasoja, joita on esimerkiksi huonekaluissa.

Osa hinnoista tuli nuorille yllätyksenä. Esimerkiksi elektroniikan hankkiminen yhdellä kertaa voi tulla kalliiksi, siksi niitä on hyvä hankkia pikkuhiljaa. Hyvänä koettiin, että isommista tavarataloista saa tarvittavia hankintoja isompina kokonaisuuksina, kuten keittiötarvikkeita.

Myös rahantulon lähde mietitytti monia. Työpaikan saaminen ei tänä päivänä ole itsestäänselvyys ja moniin työpaikkoihin vaaditaan työkokemusta. Tämä herättikin kysymyksen, mistä työkokemusta sitten saa, jos ei joskus saa sitä ensimmäistä työpaikkaa ja ala kerryttää työkokemusta. Monelle nuorelle työpaikka on edellytys sille, että voi hankkia oman asunnon. Pelaajat kertoivat hakeneensa moniin eri työtehtäviin paikkoja saamatta. Työpaikkaa etsivät nuoret aikoivat kumminkin jatkaa töiden etsimistä, vaikka olivat useita kertoja joutuneet pettymään, kun eivät olleet työpaikkaa saaneet.

Pelitapahtumassa selvisi nuorten olevan tietoisia eri sosiaalietuuksista, joihin he ovat oikeutettuja. Pelaajat toivat kuitenkin esille sen, että lomakkeiden täyttö ja tukien hakeminen ovat tuottaneet hankaluuksia, joihin he ovat tarvinneet esimerkiksi vanhemman apua. Peliin osallistuneilla nuorilla oli hyvä käsitys siitä, mihin kaikkeen voi mennä kuukaudessa rahaa. Asumiskustannusten lisäksi rahaa kuluu myös ruokaan ja autoon.

Pelaaja, joka oli hakenut jatko-opiskelupaikkaa suurista opiskelijakaupungeista, pohti asunnon saamista. Hän tiedosti, että juuri näissä kaupungeissa asunnon saaminen voi olla suurikin haaste. Hän piti soluasunnossa asumista hyvänä vaihtoehtona ja löysi asumismuodosta hyviä puolia, kuten edullisemman vuokran. Kuitenkin soluasunnot voivat myös olla kiven alla. Poika kertoi, että ei ole valikoiva asunnon suhteen, kunhan vain löytää asunnon kohtuullisella hinnalla.

Sopivanhintaisen asunnon löytäminen oli osoittautunut muutamalle pelaajalle hankalaksi. Kotkan alueella pienistä asunnoista on pulaa ja varsinkin sellaisista, joiden vuokrat ovat kohtuullisia. Kyseiset nuoret olivat etsineet asuntoa niin yksityisiltä kuin vuokranvälitysfirmojen kautta. Vuokratakuu nousi usean pelaajan kanssa esille. Vuokratakuut ovat usein suuria ja niiden maksaminen aiheuttaa nuorelle ongelmia. Vuokranantajat vaativat usein myös laajaa kotivakuutusta, joka voi olla nuorelle liian kallis. Luottotiedot tarkistetaan myös

suurimmalla osalla asunnon hakijoista. Kaikki vuokranantajat eivät hyväksy ta-
kuuvuokraksi sosiaalitoimen maksusitoumusta.

9 POHDINTA

Opinnäytetyössämme halusimme kuulla nuorten mielipiteitä, kokevatko he haasteita asumisessa sekä itsenäistymisessä. Osallisuutta on monenlaista ja osalla nuorista ei ole kiinnostusta vaikuttamiseen, etenkin osallistumaan mihinkään. Vaikuttaminen yhteiskuntatasolla voi tuntua vieraalle ajatukselle. Tämänkin taustalla voi olla, että yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liitetään politiikka, joka ei välttämättä herätä kiinnostusta nuorissa. He saattavat myös kokea, että eivät pysty vaikuttamaan, vaikka osallistuisivatkin. Tosin tässäkin tulee huomioida osallisuuden toinen puoli, joka ei ole vain yhteiskunnallista vaikuttamista. Kuten Kiilakoski ja Gretscher (2012, 24) tuovat ilmi julkaisussaan Muistiinpanoja demokratiaoppitunnista, osallisuus kuuluu kaikille lapsille ja nuorille. Tällä ei tarkoiteta, että kaikkien täytyisi haluta tai päästä lapsiparlamenttiin tai nuorisovaltuustoon. Osallisuus on kuulumista johonkin yhteisöön, ja yhteisöissä vaikuttaminen on välttämätön osa yhteisöissä toimimisessa. Toimiminen ei ole kuitenkaan pelkkää vaikuttamista. Osallisuutta kasvattavaa toimintaa yhteisössä voi olla hyvin monenlainen yhteinen tekeminen.

Nuorten osallisuuden lisäämiseen on kuitenkin viime aikoina kiinnitetty huomiota. Esimerkiksi Kotkassa järjestettävässä Nuoret valtaavat kaupungintalon – tapahtumassa on ollut nuorilla mahdollisuus saada ääni kuuluviin. Nuoria on helpompi lähestyä, kun siinä on otettu huomioon heidät. Tähän mekin pyrimme suunnitellessa peliä. Tarkoituksena on, että nuoret tekevät itse. Pelisämme osallisuus mahdollistuu, kun nuori saa itse päättää ja vaikuttaa mitä haluaa omaan asuntoonsa.

Opinnäytetyömme toiminnallisena osuutena oli nuorien peluuttaminen Omaan kämppään - pelillä. Pelin avulla oli helppo lähestyä nuoria, koska itse "peli"-sana herättää enemmän huomiota nuorten keskuudessa. Nuorilla oli hyvin realistisia ajatuksia muuttamisesta. He toivat esille asioita, joita itse pitivät tärkeinä muuttaessa. Jokainen kokee asiat eri tavalla ja osa pitikin esimerkiksi eri tavaroita tärkeinä kodissaan. Ohjaajina meidän piti muistaa, ettemme tyrkytä "oikeaa" vastausta, vaan olemme tukena ja apuna tarvittaessa. Voimme tuoda

esille eri näkökulmia ja keskustella niistä. Joku nuori voi ottaa opiksi myöhemmin, vaikka ei koe sillä hetkellä sitä aiheelliseksi.

Vaikka kyseessä oli peli, saimme sen kautta keskustelua nuorten kanssa. Keskustelu sujui myös luontevasti sen avulla. Pelin jälkeen keskustelimme, että mitä kaikkea muuttaminen vaatii ja mitä käytännön asioita tulisi hoitaa. Tässä vaiheessa osalle nuorista tuli uutta tietoa muuttamisesta, jota he voivat hyödyntää mahdollisesti jatkossa. Mielestämme avoin keskustelu sopi hyvin, jotta nuoret saivat tuotua esille omia ajatuksia. Meille jäi vaikutelma, että peli auttoi nuoria lähtemään keskusteluun helpommin mukaan. Meidänkin oli helppompaa saada nuoria mukaan, kun kerroimme kyseessä olevan peli. Aluksi ajattelimme tämän olevan haastavaa opinnäytetyömme kannalta.

Joskus nuorilla saattaa olla suuret odotukset omasta asunnosta ja ensimmäistä kertaa muuttamisesta. Itsenäistymisen ensiaskeleen ottamisen jälkeen voi tulla haasteita, koska osa asumiseen liittyvissä asioissa saattaa tulla yllätyksenä nuorelle. Taloudellisen puolen lisäksi, tulee ottaa huomioon esimerkiksi asumiskäyttäytyminen. Pelimme tarkoituksena oli näyttää mahdollisimman realistista kuvaa nuorille, että mitä kaikkea muuttaminen vaatii. Pelissä painottui enemmän taloudellinen puoli, mutta aihepiiri laajeni pelin jälkeen muun muassa elämäntilanteisiin ja nuoria mietittyviin asioihin, kuten opiskeluun.

Mitä aikaisemmin nuori alkaa valmistautua muuttoa varten, on se nuorelle ”helpompaa”. Asioiden selvittely etukäteen on yleensä eduksi ja niin pystyy välttämään epämiellyttävät yllätykset. Pelitapahtumassa nuoret osoittivat sen, että monet ovat näin tehneet ja se on helpottanut itse muuttoa. Kaikki nuoret eivät kuitenkaan ole tietoisia millaisia ongelmia voi tulla eteen. Siksi olisikin tärkeää, että nuorille järjestettäisiin tilaisuuksia, joista he saisivat tarvittavaa informaatiota. Tilaisuudet tavoittavat sellaiset nuoret, joita asiat kiinnostavat. Herääkin kysymys, miten nuoria saataisiin enemmän osallistettua ja kiinnostumaan ottamaan selvää asioista. Nuorisoasuntoliitto Ry on julkaissut kattavan oppaan itsenäistymisen kynnyksellä oleville nuorille. Oppaasta selviää paljon hyödyllisiä ja tärkeitä asioita. Opas on saatavilla niin paperi- kuin digiversiona. Olisikin erittäin hyvä, jos opas jaettaisiin esimerkiksi koulussa tai postitse kotiinkin kaikille itsenäistymisen kynnyksellä oleville nuorille.

Nuorten kuten minkä muun ikäryhmän kanssa, voi keskusteleminen olla helpompaa, kun on jotain keskustelun tukena. Oli se esimerkiksi liikkumista tai muuta tekemistä. Asioita on helpompi lähestyä ja käsitellä, kun tilanne on luonteva. Vaikeista asioista on helpompi puhua, kun asiakas kokee olonsa turvalliseksi. Asiakastyössä väkinäinen keskustelu ei johda pitkälle. Tämänkaltaisessa toiminnallisessa työskentelyssä on hyvä muistaa ohjaajana antaa aikaa toiminnalle.

Pelimme kautta pyrimme siihen, että saamme hyvän vuorovaikutuksen nuorten kanssa. Toimiva vuorovaikutus toimii osallisuutta lisäävänä tekijänä. Erityisesti kokemuksen ollessa mieluinen, vaikuttaa se siihen, miten se koetaan. Tärkeintä on, että asiakas kokee pääsevänsä osallistumaan häntä koskeviin päätöksiin. Pelissä pyrimme tähän nuorten suunnitellessa omaa asuntoaan.

Pelien hyödyntäminen nuorilla on myös ajankohtaista, koska tietotekniikka kehittyy koko ajan. Niistä kehittyy uusia työkaluja asiakastyöskentelyyn. Kehittelemämme peli oli perinteisempi versio, mutta siinäkin on potentiaalia viedä sitä pidemmälle. Erilaisia digitalisia työvälineitä on jo jonkin verran nähty sosiaalialalla. Niiden käyttöönotto saattaa vain olla hidasta, koska ne ovat uusi juttu sosiaalialalla.

Ohjaamolla on valmiudet ja asiantuntijuutta neuvoa ja tukea nuoria, juuri nuorten esille tuomissa ongelmissa. Ohjaamon toimintamalli on hyvin asiakaslähtöistä. Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan asioiden tai ongelmien ratkomista asiakkaan omien tarpeiden ja tavoitteiden mukaan. Tärkein on kuitenkin tekeminen yhteistyössä asiakkaan kanssa. Ohjaamoon voi tulla juuri sen oman asiansa kanssa miettimään ratkaisua tai saamaan ohjausta. Ohjaamo voi olla vielä nuorille vieras käsite, vaikka Ohjaamo markkinoi itseään näkyvästi nuorten käyttämillä foorumeilla. Ohjaamo toivottaa tervetulleeksi nuoret luokseen, jos heillä on ongelmia tai kysyttävää asioista. Tämän voivat nuoret ymmärtää niin, että vasta ongelmien ilmaantuessa on ajankohtaista mennä asioista puhumaan. Hei eivät välttämättä osaa ajatella asiaa ennaltaehkäisevästä näkökulmasta. Itsenäistymistä ja omaan asuntoon muuttoa, nuori voi vähätellä ajatuksena, eikä ajattele sitä ongelmana.

Työhömmme olisimme saaneet enemmän näkökulmaa, jos pelitapahtumiin olisi osallistunut enemmän nuoria. Myös odotuksemme pelaajien määrästä oli korkeammalla. Tällöin olisimme voineet saada enemmän ajatuksia ja kehitysehdotuksia pelistämme. Niin kuin aiemmin mainitsimme, on pelimme hyvin muunneltavissa, ja siihen pystyy esimerkiksi hyvin lisäämään muita asumiseen liittyviä kustannuksia. Jälkikäteen mietimme, että peliin voisi yhdistää muita asumisen kuluja, kuten sähkön, veden ja takuuvuokran. Ajatuksenamme on, että pelin käyttäjä saa kehittää ja muuttaa peliä omiin tarkoituksiinsa. Peliä voi kehittää nuorten kanssa yhdessä, jolloin osallisuus lisääntyy, kun muutos on lähtenyt nuoresta itsestään.

Järjestimme opinnäytetyössä kaksi erillistä tapahtumaa, joihin osallistui nuoria vaihtelevasti. Tapahtumien jälkeen pohdimme markkinointia, ja sitä kuinka nuoret tavoitettaisiin parhaiten. Millaisella markkinoinnilla saisi kiinnittyä nuorten huomion parhaiten? Me markkinoimme Ohjaamon Facebookin kautta tapahtumajulisteella. Me olisimme voineet hyödyntää sosiaalista mediaa vielä laajemmin ja mainostaa muilla kanavilla. Se oli kuitenkin tässä vaiheessa haastavaa, koska emme hallinnoi esimerkiksi Ohjaamon sosiaalisia kanavia. Uskomme sosiaalisen median toimivan parhaiten markkinoidessa nuorille, ja siihen kannattaa panostaa tulevaisuudessa. Tieto kulkee hyvin sen kautta, mutta sen täytyy kiinnittää huomiota. Niinkin pieni juttu kuin otsikointi voi olla ratkaisevaa, kiinnittääkö se huomion. Markkinoinnissakin täytyy muistaa, että kenelle se on suunnattu. Nuorten kanssa esimerkiksi erilaiset kuvat ja videot voivat toimia. Yhtenä vaihtoehtona on myös ottaa nuoret mukaan markkinointiin mahdollisuuksien mukaan. Tällöin saisi tietoa suoraan nuorilta.

LÄHTEET

Andersson, J. Vammala - Lasten ja nuorten kunta? Lasten ja nuorten osallisuus päätöksenteossa. Teoksessa Grecshel, A. & Kiilaskoski, T. (toim.) Lasten ja nuorten kunta. 2007. Hakapaino Oy: Helsinki. 169 – 170.

Anttila, E. Kotkan työttömyys laski vuodessa 13 prosenttia. *Kymen Sanomat* 25.7.2017.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Kaakkois-Suomi Työllisyyskatsaus kesäkuu 2017. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.ely-keskus.fi/documents/10191/21629902/Tyollisyyskatsaus_kesakuu_2017.pdf/fe054a35-49ea-420e-b1ca-80c8c224c39f [viitattu 28.7.2017].

Finlex. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/uutiset/352/> [viitattu 15.8.2017].

Halttunen-Sommardahl R. 2008. Osallistavia menetelmiä ja rakenteita sosiaaliviraston työssä. Opas sosiaalivirastontyöntekijöille. Saatavissa: <http://hyrrat.metropolia.fi/wp-content/uploads/2014/10/Halttunen-Sommerdahl-R.-2008-Osallistavia-menetelmi%C3%A4-ja-rakenteita.pdf> [viitattu 17.7.2017].

Horelli L. 2002. A Methodology for Participatory Planning. In Bechtel, Robert & Churchman, Arza (Eds.) A Handbook of Environmental Psychology. New York: John Wiley. PDF-dokumentti. Saatavissa: <file:///C:/Oma/Downloads/p050912083953O.pdf> [viitattu 3.10.2017].

Hämäläinen R-M. 2017. Neljä keinoa, joilla päätöksenteko alkaa kiinnostaa myös sinua. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.skolar.fi/nelja-keinoa-joilla-paatoksenteko-alkaa-kiinnostaa-myos-sinua> [viitattu 20.9.2017].

Infopankki. 2017. Asumistuki. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.info-pankki.fi/fi/elama-suomessa/asuminen/asumistuki> [viitattu 21.8.2017].

Kela. Perustoimeentulotuki ja vuokravakuus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.kela.fi/uusi-vuokralainen> [viitattu: 3.9.2017].

Kiilakoski, T. 2007. Lasten ja nuorten kunta. Kiilakoski & Gretschel (toim.) 2007. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Kiilakoski, T. & Gretschel A. 2012. Muistiinpanoja demokratiaoppitunnista. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 57. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/muistiinpanoja_demokratiaoppitunnista.pdf [viitattu 9.10.2017].

Kotkan kaupunki. Tietoa Kotkasta. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.kotka.fi/tietoa_kotkasta [viitattu 18.9.2017].

Kotkan Ohjaamon tilastot. 2016.

Kotkan Opiskelija-asunnot Oy. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.kotkasopas.fi> [viitattu: 4.9.2017].

Kupari, T (toim.) 2011. Omaa kotia etsimässä. Nuorten asuminen 2010. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Lehtinen, A.-R. 2010. Aikuistuvien nuorten talousongelmien vaikutus asumiseen. Teoksessa: Kupari, T. (toim.) 2011. Omaa kotia etsimässä. Nuorten asuminen 2010. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Nikander, T. 2009. Nuoret muuttavat omilleen yhä nuorempana. Hyvinvointikatsaus 2009. Tilastokeskus Helsinki.

Nuorisoasuntoliitto Ry. 2015. Omaan kotiin - Opas itsenäistyvälle nuorelle 2015–2016. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.nal.fi/wp-content/uploads/2015/10/omaan_kotiin-opas_2015-2016.pdf [viitattu: 16.8.2017].

Nuortentiimi. Kotkan kaupunki. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.kotka.fi/asukkaalle/perhepalvelut/varhainen_tuki/nuorten_tiimi/muut_palvelut [viitattu 19.7.2017].

Nuortenystävät. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.nuortenystavat.fi/palvelut/lastensuojelu/tukiasuminen> [viitattu 17.7.2017].

Ohjaamo. 2016. Koostedokumentti. Kotkan Ohjaamo.

Ohjaamot. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://ohjaamot.fi/taustaa-ja-historiaa> [viitattu 18.8.2017].

Omaan kotiin. Nuorten elämä.fi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.nuortanelama.fi/elavaa-elamaa/omaan-kotiin> [viitattu 10.8.2017].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Lait ja asetukset: Nuorisio. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://minedu.fi/nuorisio/lainsaadanto> [viitattu 25.9.2017].

Ovikoodi. Vuokravakuus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.ovikoodi.fi/ovikoodi-aakkoset/vuokravakuus/> [viitattu: 3.9.2017].

Pitkänen, N. 2004. Himasta, Käsikirja itsenäiseen elämään. Keuruu: Otava.

Pohjola, A. & Särkelä, R. 2011. Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto Ry.

Pulkka, V-V. 2014. Osallistava sosiaaliturva syrjäytymisen ehkäisyä vai pakko-työtä? Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro Gradu –tutkielma. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45124/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201501201145.pdf?sequence=1> [viitattu 20.8.2017].

Ranta, M. 2012. Itsenäistyminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/mielenterveys/itsenaistyminen> [viitattu: 10.8.2017].

Rostila, I. 2001. Tavoitelähtöinen sosiaalityö. Paino Kopijyvä Oy: Jyväskylä.

Rouvinen-Wilenius, P. & Päivinen-Ollonqvist P. (toim.) Tasa-arvo ja osallisuus väylä terveyteen. Julkaisu 9/11. Saatavissa: http://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/tasa-arvo_ja_osallisuus_2012.pdf [viitattu 21.8.2017].

Salonen, R. 2005. Milloin omaan kotiin? Aikuistumisen vastuu Suomessa ja Espanjassa. Teoksessa: Aapola Sinikka & Ketokivi Kaisa (toim.) Polkuja ja poikkeamia –Aikuisuutta etsimässä. Helsinki: Unigrafia.

Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria- tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. *Duodecim*. Verkkolehti. Saatavissa: <http://www.duodecim-lehti.fi/duo94437> [viitattu: 7.9.2017].

Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. 1.painos. Helsinki: WSOY.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Toimeentulotuki. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://stm.fi/toimeentulotuki> [viitattu 14.8.2017].

Suomen vuokranantajat. Vuokrasopimus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://vuokranantajat.fi/vuokraus/vuokrasopimus/> [viitattu: 4.9.2017].

Särkelä-Kukko M. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Jämsen, A. & Pyykkönen, A. (toim.) Osallisuuden jäljillä. 2014. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.pksotu.fi/pksotu/wp-content/uploads/2016/06/osallisuuden-jaljilla-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf> [viitattu 20.9.2017].

Takuusäätiö. Milloin maksuhäiriömerkintä tulee? WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.takuusaatio.fi/tietoa-ja-ratkaisuja/maksuhairiomerkinta/milloin-maksuhairiomerkinta-tulee> [viitattu 3.9.2017].

Talarmo, L. 2017. Sähköpostiviesti 10.8.2017. Kotkan Asunnot Oy.

Talous-Suomi. Luottotietojen menetys eli maksuhäiriömerkintä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.taloussuomi.fi/lainat-ja-vipit/luottotietojen-menetys-eli-maksuhairiomerkinta> [viitattu: 1.9.2017].

Tilastotietoja Kotkasta. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.kotka.fi/tietoja_kotkasta/tilastotietoja_kotkasta [viitattu: 1.9.2017].

Toimeentulotuki. Kotkan kaupunki. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.kotka.fi/asukkaalle/perhe- ja_sosiaalipalvelut/toimeentulotuki [viitattu 16.8.2017].

Valtonen, E. 2017. Yksiöt ovat lähes kaikki menneet. *Kymen Sanomat* 5.8.2017.

Vuokrakas. Miksi pitäisi ottaa kotivakuutus? WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.vuokrakas.com/vuokralainen/miksi-pitaisi-ottaa-kotivakuutus/> [viitattu: 5.9.2017].

Welin, P. 2017. Sähköpostiviesti 7.9.2017.

KUVALUETTELO

Kuva 1. Me olemme Kotkan Ohjaamo. Saatavissa: http://www.kotka.fi/asukkaalle/nuorisopalvelut/kotkan_ohjaamo

Kuva 2. Omaan Kämppään- pelin pelilauta. Katja Maskulin.

Kuva 3. Omaan Kämppään- pelin sisustuselementtejä. Katja Maskulin.

Kuva 4. Omaan Kämppään- pelin lähtökohdat Taloushallinta-ryhmän tapahtumassa. Katja Maskulin.

ITSENÄISTYVÄN NUOREN ROOLIKARTTA

Viisi keskeistä osa-aluetta

- arvomaailman muodostaja
- periaatteiden pohtija
- oikean ja väärän tunnustaja
- päätösten tekijä
- pettymysten sietäjä
- tulevaisuuteen suuntautuja
- pitkäjänteisyyden kehittäjä

ELÄMÄSTÄ OPPIJA

- ihmissuhteiden kehittäjä
- sosiaalisten taitojen kehittäjä
- ristiriitojen sietäjä ja selvittäjä
- neuvottelutaitojen kehittäjä
- markkinoija
- toisten ihmisten kunnioittaja
- läheisverkon vaalija

SUHTEIDEN HOITAJA

- tunteiden tunnustaja ja hyväksyjä
- hellyyden vastaanottaja ja antaja
- itsensä kanssa viihtyjä
- lohduttautuja
- oman seksuaalisuuden hyväksyjä
- juuriensa tietäjä
- itsensä rakastaja
- ulkonäkönsä hyväksyjä

ITSENSÄ ARVOSTAJA

- itsensä kunnioittaja
- kokemuksista oppija
- itsensä suojelija
- sääntöjen ja sopimusten noudattaja
- omien rajojen tunnustaja
- median hallitsija
- ein sanoja

RAJOJEN ASETTAJA

ARKIPÄIVÄN
PYÖRITTÄJÄ

- ruuan laittaja
- vuorokauden rytmittäjä
- kodin kunnossa pitäjä
- puhtaudesta huolehtija
- sinnittelijä

- terveyden vaalija
- raha-asioiden hoitaja
- avun pyytäjä ja vastaanottaja
- koulun/työn hoitaja
- itsensä innostaja

VARSINAIS-SUOMEN
LASTENSUOJELUKUNTAYHTYMÄ

OMAA KÄMPPÄÄN – PELI

Ohjeita pelin käyttöön

Peliin kuuluu yksiön (30m²) pohjapiirros sekä eri hintaisia huonekaluja ja muita kodin tarvikkeita

Pelin tarkoitus

Pelin tarkoituksena on sisustaa oma yksiö eri hintaisista huonekalu vaihtoehdoista. Peli on suunnattu 15 – 25-vuotiaille, joilla on edessä muuttaminen omaan asuntoon. Tarkoituksena on, että pelaaja miettii mitä kaikkea tarvitsee muuttaessa omaan asuntoon, ja kuinka paljon se tulee maksamaan.

Pelaaminen

Pelissä on kaksi kierrosta. Ensimmäisellä kierroksella pelaaja sisustaa yksiön mieleisensä mukaan. Huonekalut kiinnitetään sinitaralla/teipillä pohjapiirustukseen. Koko ajan lasketaan laskimella, kuinka paljon ”hankinnat” maksavat yhteensä. Tämän jälkeen pelaajalle annetaan budjetti, joka on 1500€. Toisella kierroksella on tarkoituksena, että pelaaja karsii hankinnoista, jos ne ovat alussa ylittäneet 1500€. Pelaaja voi vaihdella huonekaluja eri hintaisiin tai karsia niitä kokonaan pois.

Peliä pystyy pelaamaan yksin tai muiden kanssa. Pelaamiseen voi ottaa myös aikarajan, jolloin asunnon sisustaminen tapahtuu nopeammin.

OMAA KOTIIN?

Oletko itsenäistymässä ja muuttamassa omaan asuntoon?

Tiedätkö, mitä kaikki maksaa ja mitä sinun tulee hankkia asuntoosi?

Onko sinulla aiheeseen liittyvää kysyttävää?

**Tule pelaamaan leikkimielistä peliä
tiistaina 16.5. klo 15 - 17
Kotkan Ohjaamoon**

Pääset kokeilemaan omia taitojasi ja samalla saat vinkkejä ja neuvoja ensiasuntoon muuttoa varten.

